

Rami Paukkunen

**TALOUDELLISEN REILUN PELIN SÄÄNTELYN VAIKUTUKSET JALKAPALLON
TYÖMARKKINOILLA**

Pro gradu -tutkielma
Kauppatieteiden maisteri

05/2024

Yksikkö Taloustieteen, laskentatoimen ja rahoituksen yksikkö			
Tekijä Rami Paukkunen		Työn valvoja	
Työn nimi Taloudellisen reilun pelin sääntelyn vaikutukset jalkapallon työmarkkinoilla			
Oppiaine Taloustiede	Työn laji Pro Gradu -tutkielma	Aika Toukokuu 2024	Sivumäärä 53
Tiivistelmä			
<p>Tässä pro gradu -tutkielmassa tutkitaan taloudellisen reilun pelin (Financial Fair Play, FFP) sääntelyn vaikutuksia jalkapallon työmarkkinoilla. Vuonna 2011 Euroopan jalkapalloliiton UEFA:n käyttöön otettaman FFP-sääntelyn tavoitteena on parantaa jalkapalloseurojen taloudellista vakautta ja edistää seurojen kilpailullista tasapainoa. Tutkielma analysoi, miten seurojen tappiorajat ja pelaajakustannuskatot mahdollisesti vaikuttavat jalkapalloliigojen kilpailulliseen tasapainoon sekä seurojen urheilulliseen ja taloudelliseen tehokkuuteen. Lisäksi käsitellään kansainvälisten kirjanpitostandardien IAS 36 ja IAS 38 roolia FFP-sääntelyn puitteissa, erityisesti pelaajarekisteröintien arvostuksessa ja niiden kohtaamisissa arvonalentumisissa.</p> <p>Tutkielmassa hyödynnetään Cournot-Nash oligopolimallia, jolla pyritään näyttämään, miten seurojen liikevaihtoon perustuvat suhteelliset pelaajakustannuskatot ylläpitävät eliittiseurojen määräävää asemaa ja liigan sisäistä kilpailullista epätasapainoa. Lisäksi tutkielmassa kuvataan jalkapalloilijoiden siirto-neuvotteluita Nashin neuvotteluratkaisun avulla. Espanjan La Liigassa pelaavan jalkapalloilijan Joao Felixin siirron kautta, tutkielma pyrkii näyttämään nykyisen sääntelyn sekä kirjanpitoikäytäntöjen vaikutukset neuvotteluratkaisun lopputulokseen.</p> <p>Tutkielman keskeiset tulokset osoittavat, että vaikka Financial Fair Play (FFP) -sääntely on onnistunut parantamaan jalkapalloseurojen taloudellista vakautta, se saattaa samanaikaisesti ylläpitää liikevaihdoltaan suurien eliittiseurojen kilpailuetua. Lisäksi tutkielma osoittaa, miten kansainväliset kirjanpito-standardit yhdessä FFP-sääntelyn kanssa, johtavat taloudelliseen tehostumukseen siirtomarkkinoilla. Tutkielman tulosten perusteella FFP-sääntelyssä ja kirjanpitostandardeissa on parantamisen varaa, ja mahdollisia tulevaisuuden ratkaisuja voisivat olla esimerkiksi suhteellisten pelaajakustannuskattojen oikeudenmukaistaminen sekä kirjanpitostandardien johdonmukaisempi soveltaminen ja valvonta.</p>			
Asiasanat taloudellisen reilun pelin säännöt, jalkapallo, työmarkkinat, Nash, neuvotteluratkaisu, FFP			
Muuta tietoa			

SISÄLLYS

1	JOHDANTO	5
2	JALKAPALLON TYÖMARKKINAT	7
2.1	Sääntely työmarkkinoilla.....	7
2.2	Supertähtien työmarkkinat	10
2.3	Seurojen käyttäytyminen työmarkkinoilla	16
3	PELAAJANEUVOTTELUT	20
3.1	Pelaajasiirto prosessina	20
3.2	Neuvotteluratkaisu pelaajakaupassa.....	21
3.3	Neuvotteluratkaisu ilmaissirrossa	23
3.4	Neuvotteluratkaisu sääntelyn alla	28
4	SÄÄNTELYN TEHOKKUUS	32
4.1	Alalle tulon esteet / eliittiseurojen suosiminen.....	32
4.2	Urheilullinen ja taloudellinen tehottomuus	38
4.2.1	Case Joao Felix	39
4.2.2	Neuvotteluratkaisun analysointi.....	45
5	JOHTOPÄÄTÖKSET	47
	LÄHTEET	49

KUVIOT

Kuvio 1. Kahden seuran välinen neuvotteluratkaisu (mukaillen Solow ja Krautmann, 2011)	25
Kuvio 2. Usean seuran neuvotteluratkaisu (mukaillen Solow ja Krautmann, 2011)	27
Kuvio 3. Neuvotteluratkaisut sääntelyn alla	45

TAULUKOT

Taulukko 1. Joao Felixin tasearvo ja vuosikustannukset vuosina 2019–2027.....	40
--	-----------

1 JOHDANTO

Vuonna 2011 Euroopan jalkapalloliitto UEFA (Union of European Football Associations) otti käyttöön taloudellisen reilun pelin (Financial Fair Play, FFP) säännöt, tavoitteenaan eurooppalaisten jalkapalloseurojen yleisesti epävakaa taloustilanteen parantaminen. Tätä sääntelyä toteutetaan käytännössä esimerkiksi seurojen taloudellisten tappiorajojen sekä liikevaihtoon suhteutettujen pelaajakustannuskattojen toimesta. Samalla, kun FFP-sääntely on pyrkinyt edistämään taloudellista kurinalaisuutta ja kilpailullista tasapainoa seurojen välillä, on se joidenkin tutkimusten mukaan samanaikaisesti suosinut Euroopan eliittiseuroja ja sitä kautta edistänyt kilpailullista epätasapainoa (Gallagher ja Quinn, 2019; Lopez ja Ratkai, 2024).

Financial Fair Play-sääntelyssä olennaisessa osassa ovat seurojen absoluuttiset tappiorajat, joiden mukaan seurat eivät saa kuluttaa enemmän kuin niiden tuottamat tulot tietyn seurantajakson aikana. Näiden rajojen noudattamisessa olennaisessa osassa ovat myös kansainväliset kirjanpito-standardit IAS 36 sekä IAS 38, jotka säätelevät pelaajien kirjaamisesta tilinpäätöksiin (Martin, Lopez ja Santin, 2019). Tämän pro gradu -tutkielman tavoitteena on tutkia näiden kirjanpito-standardien sekä taloudellisen reilun pelin sääntelyn tehokkuutta taloustieteen näkökulmasta. Tutkimuksessa keskitytään erityisesti siihen, miten suhteellinen palkkakatto saattaa aiheuttaa kilpailullista epätasapainoa ja miksi kansainväliset kirjanpidon standardit IAS36 ja IAS38 yhdessä FFP-sääntelyn kanssa voivat johtaa urheilulliseen ja taloudelliseen tehottomuuteen.

Tutkielman rakenne etenee seuraavasti. Luvussa 2 rakennetaan teoreettinen perusta tutkimuskysymyksille, esittelemällä alan työmarkkinat, toimijat ja motiivit. Luvussa keskitytään tutkielman kannalta olennaisiin jalkapallon työmarkkinoiden erikoisuuksiin, kuten Financial Fair Play-sääntelyyn sekä siirtokorvauksiin perustuviin, super-tähtien tähdittämiin pelaajamarkkinoihin. Tämän jälkeen luvussa 3 esitellään Nashin (1950) neuvotteluratkaisuun pohjautuvat pelaajien siirto- ja palkkaneuvotteluita kuvaavat neuvotteluratkaisut (Carmichael ja Thomas, 1993; Solow ja Krautmann, 2011). Lisäksi luvussa luodaan näiden neuvotteluratkaisujen pohjalta uusi pelaajan vuosikustannuksiin ja tasearvoon perustuva neuvotteluratkaisu. Tätä sovelletaan luvussa 4 kansainvälisten kirjanpito standardien IAS36 ja IAS38 vaikutuksen tutkimiseen siirtoneuvotteluiden kontekstissa.

Luku 4 keskittyy FFP-sääntelyn tehokkuuden tutkimiseen Arrondelin, Duhautoisin ja Laslierin (2023) Cournot-Nash oligopolimallin kautta. Luvussa 4.1. pyritään tämän mallin avulla näyttämään, miten Financial Fair Play- sääntelyyn kuuluva suhteellinen pelaajakustannuskatto muodostaa mahdollisia alalle tulon esteitä sekä tukee jo ennestään vahvaa eliittiseurojen asemaa. Lisäksi luvussa tarkastellaan IAS38:n ja IAS36:n vaikutuksia Financial Fair Play-sääntelyn alla luvussa 3.3. esiteltyyn sovellukseen Nashin (1950) neuvotteluratkaisusta.

Luvussa 5 esitellään tutkielman yhteenveto ja pohditaan mahdollisia tulevaisuuden ratkaisuja aiemmissa luvuissa esitellyille FFP-sääntelyyn liittyville ongelmille. Kilpailullisen tasapainon ylläpitämiseen liittyen näitä voisivat esimerkiksi olla absoluuttiset pelaajakustannuskatot tai vaihtoehtoisesti pienemmät suhteelliset palkkakatot Euroopan sarjoissa pelaaville eliittiseuroille muihin liigassa pelaaviin seuroihin verrattuna. Lisäksi yhteenvedossa nostetaan esille Martinin, Lopezin ja Santinin (2019) ehdotus IAS 38 ja IAS 36 asetusten johdonmukaisempaan soveltamiseen liittyen.

2 JALKAPALLON TYÖMARKKINAT

Täydellisen kilpailun työmarkkinoilla palkat määräytyvät tasapainossa, jossa työvoiman tarjonta on yhtä suuri työvoiman kysynnän kanssa, ja jokaiselle työntekijälle maksetaan hänen rajatuottavuutensa (MRP) verran palkkaa (Gregory-Smith, 2019). Vaikka urheilualan työmarkkinoilla on yhtäläisyyksiä tyypillisten työmarkkinoiden kanssa, eroavat ne merkittävästi esimerkiksi näkyvyydeltään, ja tästä näkyvyydestä johtuvien merkittävien mediaoikeuksien sekä tulojen vaikutusten takia (Simmons, 2022).

Näistä eroista huolimatta ammattiuurheilu tarjoaa ainutlaatuisen mahdollisuuden työmarkkinatutkimukseen, juuri alan suosion sekä sen tarjoaman avoimen datan takia (Kahn, 2000). Esimerkiksi jalkapallossa tiedämme lähes jokaisen ammattilaispelaajan palkan sekä uran suoritustilastot, joiden mittarit ovat kehittyneet huomattavasti viimeisen 10 vuoden aikana. Näiden pohjalta pystymme melko tarkasti arvioimaan millaista vastinetta seura saa pelaajiin käytetyille resursseille.

Tässä luvussa keskitytään tutkielman kannalta jalkapallon työmarkkinoiden ainutlaatuisiin piirteisiin. Näitä ovat sen tarkka sääntely, esimerkiksi pelaajakustannuskattojen ja kannattavuusrajojen tiukan valvonnan kautta, siirtosummiin perustuva pelaajasiirtosysteemi, jollaista ei ole muissa urheilulajeissa, sekä lajin supertähdet, jotka omaavat huomattavan osuuden markkinavoimasta. Lisäksi käydään läpi, miten nämä tekijät vaikuttavat seurojen optimointitavoitteisiin.

2.1 Sääntely työmarkkinoilla

Vuonna 2011 Euroopan jalkapalloliitto UEFA (Union of European Football Associations) otti käyttöön Financial Fair Play (FFP) -säännöt puuttuakseen ammattilaisjalkapallon laajalle levinneeseen taloudelliseen epävakauteen. Näiden sääntöjen ensisijaisena tavoitteena on varmistaa, että seurat toimivat taloudellisten mahdollisuuksiensa rajoissa ja edistävät siten lajin kestävyyttä ja pitkän aikavälin elinkelpoisuutta. Keskeinen osa FFP-sääntelyä on taloudellinen kannattavuusrajoitus, jonka mukaan seurojen tappiot eivät saa ylittää tiettyä kynnyksarvoa kolmen vuoden aikana. Seurat voivat kattaa tiettyyn rajaan asti ylimenevät tappiot omistajilta saaduilla pääomasijoituksilla,

mutta jatkuvat rikkomukset voivat johtaa vakaviin seuraamuksiin, kuten UEFA:n kilpailuista sulkemiseen (Gallagher & Quinn, 2019). Näitä sääntöjä sovelletaan erityisesti UEFA:n Mestarien liigaan ja Eurooppa-liigaan osallistuviin seuroihin. Kyseisten seurojen on hankittava UEFA:n seuralisenssi, johon sisältyy näiden rahoitussääntöjen noudattaminen (Geey, 2016).

FFP-sääntelyn tavoitteet ovat moninaiset. Ensisijaisesti FFP:n tavoitteena on kasvattaa seurojen talouskuria ja estää niitä käyttämästä liikaa rahaa ja ottamasta liikaa velkaa. Tämä tavoite perustuu siihen uskomukseen, että seurojen taloudellinen vakaus parantaa eurooppalaisen jalkapallon yleistä terveyttä (Gallagher & Quinn, 2019). Lisäksi säännöillä kannustetaan seuroja investoimaan nuorten kehitykseen, harjoittelutiloihin sekä stadioninfrastruktuuriin. Tällaiset investoinnit jätetään kannattavuusrajoitelaskelmien ulkopuolelle, mikä kannustaa seuroja keskittymään kestäväan kasvuun eikä lyhyen aikavälin menestykseen kalliiden pelaajahankintojen kautta (Geey, 2016). Rajoittamalla varakkaiden seuranomistajien taloudellista valtaa FFP-sääntely pyrkii edistämään kilpailullista tasapainoa liigojen ja eurooppalaisten kilpailujen sisällä (Gallagher & Quinn, 2019). Lisäksi säädökset on suunniteltu yhdenmukaiseksi Euroopan unionin kilpailu- ja sisämarkkinalainsäädännön kanssa, mikä varmistaa, että jalkapallon taloudelliset käytännöt noudattavat myös laajempia taloudellisia periaatteita (Geey, 2016).

Financial Fair Play-sääntelyn täytäntöönpano on vaikuttanut merkittävästi eurooppalaisen jalkapallon taloudelliseen tilanteeseen. Yksi merkittävistä vaikutuksista on ollut eurooppalaisten seurojen taloudellisten tappioiden väheneminen (Lopez ja Ratkai, 2024). FFP:n käyttöönoton jälkeen seurojen tappiot ovat vähentyneet huomattavasti, sillä vaatimus kannattavuuden saavuttamisesta on pakottanut seurat harkitumpaan markkinakäyttäytymiseen, mikä on hillinnyt FFP:tä edeltävälle aikakaudelle ominaista ylikulutusta. Tämän lisäksi FFP-sääntely on kannustanut seuroja monipuolistamaan tulovirtojaan. (Gallagher & Quinn, 2019).

Financial Fair Play-sääntelyyn liittyy myös olennaisesti kansainvälinen kirjanpitostandardi IAS 38, joka sääntelee niiden aineettomien hyödykkeiden kirjanpitokäsittelyä, joita ei ole käsitelty erikseen muissa standardeissa. Standardissa täsmennetään, miten aineettomien hyödykkeiden kirjanpitoarvo on määritettävä, ja edellytetään erityisiä

tietoja näistä hyödykkeistä. Aineettomat hyödykkeet ovat ei-monetaarisia omaisuus-eriä, joilla ei ole fyysistä substanssia, jotka ovat yksilöitävissä, ja jotka ovat yhteisön määräysvallassa aikaisempien tapahtumien seurauksena. Esimerkkejä ovat liikearvo, patentit, tekijänoikeudet ja jalkapalloseurojen pelaajarekisteröinnit. (Martin ja muut, 2019). IAS 38:n soveltaminen jalkapalloseuroihin sallii pelaajarekisteröinneistä maksettujen siirtomaksujen aktivoimisen aineettomiksi hyödykkeiksi taseeseen edellyttäen, että näiden hyödykkeiden käypä arvo voidaan määrittää luotettavasti. Näin varmistetaan, että pelaajarekisteröintien hankkimisesta aiheutuneet kustannukset näkyvät varoina eivätkä välittöminä kuluina.

Kansainvälinen kirjanpitostandardin IAS 36:n avulla varmistetaan, että IAS 38 alle kuuluvat aineettomat omaisuuserät merkitään taseeseen enintään niiden kerrytettävissä olevaa rahamäärää vastaavaan arvoon. Omaisuuserän arvo katsotaan alentuneeksi, kun sen kirjanpitoarvo ylittää siitä kerrytettävissä olevan rahamäärän. Tämä on joko omaisuuserän käypä arvo vähennettynä myynnistä aiheutuvilla menoilla tai omaisuuserän käyttöarvo, riippuen siitä kumpi niistä on suurempi. Jos kirjanpitoarvo ylittää kerrytettävissä olevan rahamäärän, omaisuuserästä on tehtävä arvonalennuskirjaus kerrytettävissä olevaan rahamäärään ja kirjataan arvonalentumistappio. Jalkapalloilijoiden kohdalla yksi ongelma on, ettei tätä standardia aktiivisesti käytetä pelaajien tasearvojen alaskirjauksissa, jolloin pelaajien tasearvojen ja markkina-arvojen välillä voi olla merkittäviä eroja. (Martin ja muut, 2019).

FFP-sääntelyn olennainen osa on kannattavuusrajoitusvaatimus, jonka mukaan seurat eivät saa kuluttaa enemmän kuin niiden tuottamat tulot tietyn seurantajakson aikana, minkä tavoitteena on ehkäistä seurojen liiallista velkaantumista (Gallagher & Quinn, 2019). IAS 36 ja IAS 38 liittyvät suoraan FFP:hen, sillä ne toimivat ohjenuorana omaisuuserien asianmukaiselle arvostamiselle ja arvonalentumiselle, mukaan lukien pelaajarekisteröinnit, jotka ovat merkittäviä osia seuran tilinpäätöksessä. FFP-sääntelyn mukaan seurojen on esitettävä tarkat taloudelliset tiedot osoittaakseen, että ne täyttävät kannattavuusrajoitusvaatimukset. IAS 38:n mukainen mahdollisuus aktivoida pelaajarekisteröinnit mahdollistaa sen, että seurat voivat jakaa pelaajien hankintamenot sopimusten keston ajalle sen sijaan, että ne kirjattaisiin kokonaisuudessaan ostovuonna.

Tämä voi auttaa seuroja hallitsemaan raportoituja kulujaan ja sovittamaan ne paremmin yhteen tulojen kanssa, mikä puolestaan auttaa seuroja FFP:n noudattamisessa. (Martin ja muut, 2019).

Lisäksi IAS 36:lla on merkitystä, kun seurojen on arvioitava, onko niiden pelaajarekisteröintien arvo alentunut. Koska pelaajien markkina-arvot vaihtelevat suorituskyvyn, loukkaantumisten ja markkinaolosuhteiden vuoksi, seurojen tulisi säännöllisesti tarkistettava pelaajarekisteröintiensä kirjanpitoarvot. IAS 36:n mukaisesti kirjatut arvonalentumistappiot voivat vaikuttaa seuran taloudelliseen asemaan ja sen kykyyn noudattaa FFP-säännöksiä. (Martin ja muut, 2019). Tämä voi osittain olla syynä sille, miksi näitä arvonalentumiskirjauksia ei tehdä aktiivisemmin. Lisäksi edellä mainittujen pelaajien markkina-arvoon vaikuttavien tekijöiden tarkka mittaaminen on haastavaa, mikä voi myös osaltaan vaikuttaa siihen, että arvonalentumiskirjauksia tehdään seurojen toimesta epäsäännöllisesti.

Lisäksi IAS 38:n mukainen pelaajarekisteröintien aktivointi tarkoittaa, että seurojen on harkittava huolellisesti siirtokorvausten jaksottamista pelaajasopimusten keston aikana. Tämä on johtanut seurojen osalta taloudellisesti strategisempiin sopimusneuvotteluihin sekä siirtomarkkinakäyttämiseen, kun seurat pyrkivät optimoimaan tilinpäätöksensä FFP-vaatimusten mukaisesti. IAS 36:n mukainen tarve välttää arvonalentumistappioita kannustaa seuroja myös investoimaan nuorempiin lahjakkuuksiin, mikä vähentää arvonalentuneista omaisuuseristä aiheutuvien taloudellisten tappioiden riskiä. (Martin ja muut, 2019). Toisaalta se voi samalla johtaa siirtoneuvotteluiden kontekstissa taloudelliseen sekä urheilulliseen tehottomuuteen, etenkin tilanteissa, joissa pelaajan tasearvo on huomattavasti markkina-arvoa matalampi.

2.2 Supertähtien työmarkkinat

Euroopan jalkapallon huippuliigojen työmarkkinat voidaan jakaa karkeasti kahteen osaan – tavallisiin työmarkkinoihin sekä supertähtien työmarkkinoihin. Tässä tutkimuksessa keskitytään enemmän näistä jälkimmäisiin, koska ne tarjoavat paremman pelikentän tutkimuksen tavoitteille, eli sääntelyn tehokkuuden tutkimiselle.

Supertähtien jakaantumisen liigan joukkueiden välillä voidaan katsoa kielivän liigan kilpailullisesta tasapainosta, sekä mahdollisista alalle tulon esteistä – molemmat näistä ovat ongelmia joihin FFP-sääntelyn on katsottu vaikuttaneen (Gallagher ja Quinn, 2019). Paremmilla pelaajilla saa kentällä keskimäärin parempia tuloksia, mutta he vaativat samaan aikaan seurojen puolelta suurempia investointeja. Supertähtien epätasainen jakaantuminen liigan sisällä, tarkoittaa, että seurat, joilla on jo enemmän supertähtien tuomaa lahjakkuutta, näkyvyyttä ja brändiarvoa, omaavat huomattavasti paremmat menestymismahdollisuudet liigan sisällä muihin liigan seuroihin nähden. Tästä seuraavan menestyksen voi ajatella tarjoavan näille eliittiseuroille jo ennestään suuremmat mahdollisuudet investoida uusiin lahjakkuuksiin sekä supertähtiin, mikä entistään ruokkii liigan sisäistä kilpailullista epätasapainoa.

Toisen tutkimuskysymyksen analysoinnin kannalta supertähtien pelaajasiirtojen voidaan ajatella tarjoavan parempaa materiaalia, koska heidän markkina-arvonsa on alttiimpi suuremmille vaihteluille. Tämä tarkoittaa, että keskimäärin suurimmat negatiiviset erot pelaajien tasearvojen sekä markkina-arvojen välillä havaitaan entisillä supertähtitason pelaajilla, joista on seurojen toimesta maksettu merkittävät korvaukset pelaajien alkuperäisille seuroille, mutta syystä tai toisesta pelaajan taso on laskenut merkittävästi uudessa seurassa. Näissä tilanteissa aiemmin kuvattu IAS 36 standardin epäjohdonmukainen käyttö seurojen toimesta voi johtaa tilanteeseen, missä siirron toteutuessa seura joutuu realisoimaan tappioitaan, eli saa pelaajasta pienemmän korvauksen kuin hänen tasearvonsa. Siirtoneuvotteluissa seura joutuu siis huomioimaan pelaajan historialliset hankintakustannukset, joka johtaa mahdollisesti uponneiden kustannusten harhaan sekä pienempää ylijäämään neuvotteluratkaisussa. Toisin sanoen taloudelliseen tehottomuuteen. Käytännössä seura voi kuitenkin olla haluton realisoimaan tappioitaan Financial Fair Play-sääntelyn alla. Tämä voi johtaa tilanteisiin, jossa pelaaja on kannattavampaa lainata toiseen seuraan marginaalista korvausta vastaan, kuin myydä pelaaja hänen markkina-arvoaan vastaavaa tarjousta vastaan. Pelaajan historiallisen hankintahinnan voi näin ajatella rajoittavan seuran mahdollisuuksia siirtoneuvotteluissa sekä pelaajan mahdollisuutta liikkua seurojen välillä, etenkin tilanteissa, joissa pelaajan tasearvon ja markkina-arvon ero on merkittävä. Toisin sanoen nykyiset kirjanpidolliset käytännöt Financial Fair Play-sääntelyn alla voivat johtaa myös urheilulliseen tehottomuuteen.

Rosenin (1981) tutkimus supertähtien työmarkkinoista kuvaa hyvin ammattilaisjalkapalloilijoiden työmarkkinoiden ylintä segmenttiä, jossa huipputason jalkapallolahjakkuuksien tarjonta on erittäin joustamatonta useista syistä. Ensinnäkin ko. pelaajien luontaiset kyvyt, taidot ja julkkisasema eivät ole helposti kopioitavissa ja ovat näin osaltaan ainutlaatuisia. Toisin kuin tyypillisillä työmarkkinoilla, joilla koulutuksen kautta voidaan lisätä työntekijöiden tarjontaa, jalkapallon supertähdeksi kehittymiseen vaadittava luonnollinen lahjakkuus ja vuosien omistautunut harjoittelu tarkoittaa, että vain harvat ihmiset voivat saavuttaa urheilun huipputason kerrallaan. Tämä huippulahjakkuuksien niukkuus osaltaan johtaa valtaviin siirtomaksuihin, kun seurat kilpailevat näiden pelaajien hankinnasta (Rosen, 1981).

Jalkapallon globaali luonne tarkoittaa, että supertähtien kysyntä on kansainvälistä, mikä lisää näiden pelaajien arvoa entisestään. Seurat ympäri maailmaa kilpailevat pienestä huippulahjakkuuksien joukosta, mikä nostaa heistä maksettavia siirtomaksuja sekä heille maksettavia palkkoja. Tämä maailmanlaajuinen kysyntä yhdistettynä korkeimmalla tasolla suoriutuvien pelaajien rajalliseen tarjontaan johtaa merkittäviin taloudellisiin palkkioihin niille harvoille, jotka saavuttavat supertähtiaseman.

Jalkapalloilijoiden työmarkkinoilla on myös ainutlaatuisia ominaisuuksia, jotka vaikuttavat pelaajien arvostukseen. Esimerkiksi pelaajan potentiaali tuoda seuralle enemmän faneja sekä sponsoreita, ja sitä kautta kasvattaa seuran liikevaihtoa, lisää heidän taloudellista arvoaan kentällä suoritetun panoksen lisäksi. Tämä markkinadynamiikka osaltaan vaikuttaa huippujalkapalloilijoiden korkeisiin siirtomaksuihin ja palkkioihin.

Seurat ovat valmiita maksamaan korkeampia hintoja pelaajista, joiden uskovat voivan merkittävästi parantaa joukkueensa suorituskykyä, brändiä ja taloudellista asemaa. Supertähtien työmarkkinoilla neuvotteluvoiman voidaan ajatella olevan pääasiassa myyvillä seuroilla tai/ja pelaajilla itsellään. Tämän neuvotteluvoiman lopulliseen jakautumiseen vaikuttavat luonnollisesti myös pelaajan sopimustilanne, halukkuus toiseen seuraan siirtymiseen sekä ostavan seuran taloudelliset resurssit. Tarjonnan joustamattomuus takaa kuitenkin sen, että huippupelaajat saavat palkkiot, jotka ylittävät huomattavasti vähemmän tunnettujen, mutta silti tasokkaiden ammattilaisten palkkiot.

Hyvänä esimerkkinä myyvän seuran neuvotteluvoimasta toimii esimerkiksi Moises Caicedon siirto Chelseaan kesällä 2023. Caicedolla oli allaan loistava kausi Englannin Valioliigassa pelaavan Brighton Hove Albionin keskikentän pohjalla. Kesän 2023 siirtoikkunassa liigan eliittiseuroihin kuuluvilla Liverpoolilla sekä Chelsealla oli tarvetta tämän pelipaikan eliittipelaajalle, joita oli Valioliigassa huonosti saatavilla. Heidän välinen tarjouskilpailunsa nosti Caicedon lopullisen hinnan noin 116 miljoonaan euroon, joka oli merkittävästi pelaajan sen hetkistä arvioitua markkina-arvoa (n. €75 m) korkeampi. Brighton sai näin siirrossa poikkeuksellisen paljon ylituottoa nuoresta pelaajasta, joka oli pelannut vasta yhden kokonaisen kauden Valioliigassa. Tässä tapauksessa tämä heijastaa myyvän seuran korkeaa neuvotteluvoimaa niukkuuden vallitessa. Esimerkkinä supertähden suuresta neuvotteluvoimasta voidaan käyttää Kylian Mbappen tulevaa siirtoa kesällä 2024. Vedonlyöntiyhtiöiden mukaan kohteena olisi n. 95 % varmuudella Espanjan pääsarjassa pelaava Real Madrid. Mbappen voidaan sanoa olleensa pelipaikkansa parhaimpia pelaajia jo usean vuoden ajan. Tämän lisäksi kyseisen pelaajan valtava brändiarvo tarkoittaa, että hän on monopoliasemassa valitessaan seuraavaa seuraansa. Tämä heijastuu hänen tulevan palkkansa sekä mahdollisen allekirjoitusbonuksen suuruuteen (huhujen mukaan n.120-150 miljoonaa euroa).

Rosenin teorian (1981) juuret lepäävät yksilöiden välisten lahjakkuuksien eroissa ja siitä syntyvästä lahjakkuuksien niukkuudesta. Hänen mukaansa pienetkin lahjakkuuden erot voivat johtaa valtaviin tuloeroihin ja suosioon esitysten kulutuksen luonteen takia. Adlerin teoria (1985) puolestaan korostaa kulutuspääoman roolia ja kulutuksen sosiaalisia ulottuvuuksia supertähtien syntymisessä. Kulutuspääomalla Adler viittaa kuluttajien keräämään pääomaan, joka kasvaa tiettyä tuotetta tai palvelua kulutettaessa sekä lisää kuluttajien tästä tuotteesta saamaa hyötyä. Toisin sanoen tuotteen arvostaminen kasvaa kuluttajan tuotekohtaisen tietämyksen lisääntyessä. Esimerkiksi jalkapallossa tämä voi johtaa tilanteeseen, jossa ihmiset mieluummin katsovat muiden katsomia otteluita, jakaakseen sosiaalisen kokemuksen ja voidakseen osallistua otteluita koskeviin keskusteluihin. Tähän perustuen Adler ehdottaa, että tuotteen esittäjän saatuttaessa tietyn suosiotason, edellä kuvatut ns. positiiviset palautesilmukat voivat tehdä hänestä supertähden riippumatta siitä, ovatko hänen kykynsä merkittävästi parempia kuin kilpailijoidensa. Tämä teoria viittaa siihen, että supertähteyttä voivat ohjata muut tekijät kuin lahjakkuus, mukaan lukien markkinointi, medianäkyvyys ja sosiaaliset ilmiöt (Adler, 1985).

Keskeiset Rosenin ja Adlerin teorioiden väliset erot piilevät supertähteyden ensisijaisessa tekijässä. Rosen katsoo sen olevan lahjakkuuden ja laadun niukkuuden ansiota, kun taas Adler keskittyy suosion ja sosiaalisen dynamiikan vaikutuksiin. Kun Rosenin malli ehdottaa lahjakkuuteen perustuvaa meritokratiaa, jossa suurimpaan valokeilaan nousevat kaikista lahjakkaimmat yksilöt, Adlerin teoria sallii mahdollisuuden, että supertähtiä voi nousta sosiaalisista rakenteista ja verkostovaikutuksista jopa vastaavien lahjakkuuksien keskuudessa (Scarfe, Singleton ja Telemo, 2021).

Nämä teoriat auttavat ymmärtämään työmarkkinoiden dynamiikkaa urheilun, viihteen ja tässä tapauksessa erityisesti jalkapallon kontekstissa. Rosenin teoria viittaa siihen, että investoinnit oman lahjakkuuden parantamiseen voivat lisätä todennäköisyyttä tulla supertähdeksi. Sitä vastoin Adlerin teoria viittaa siihen, että markkinointi ja henkilökohtaisen brändin rakentaminen voivat olla yhtä tärkeitä kuin lahjakkuuksien kehittäminen. Tällä voi olla merkittäviä vaikutuksia siihen, miten seurat käyttäytyvät markkinoilla ja millaisia pelaajia seurat hankkivat palkkalistoilleen. Jalkapallossa supertähtien syntymiseen liittyy todennäköisesti molempien tekijöiden yhdistelmää, riippuen liigasta, liigan seuroista ja heidän tavoitteistaan. Markkinat arvostavat sekä yksilöiden luontaista lahjakkuutta että heidän sosiaalisten ja mediakanavien kautta keräämää suosiota. Tätä tukevat myös asiayhteyteen liittyvät tutkimukset (Scarfe, Singleton ja Telemo, 2021; Frank ja Nüesch, 2012; Bryson, Rossi ja Simmons, 2014).

Scarfe ja muut (2021) tutkivat supertähteyttä Yhdysvaltojen jalkapallon pääsarjassa (MLS), ja tulivat johtopäätökseen, että supertähtien palkkavaikutukset näillä työmarkkinoilla pohjautuvat Adlerin (1985) teorian mukaisesti enemmän pelaajien suosioon kuin tiukasti kentällä tehtyihin suorituksiin. Tutkimuksessaan he jakavat liigan pelaajien vuosipalkat kahteen osaan, joista ensimmäinen selittyy kilpailullisella suoritustasolla. Toisen osan, eli ensimmäisestä osasta ylijäävän jäännöskomponentin, oletetaan tutkimuksessa kuvaavan ”supertähteyttä”. Joukkuetason analyysi osoittaa, että tähän toiseen osaan käytetyt varat lisäävät tuloja korkeampien katsojamäärien kautta, mutta eivät vaikuta merkittävästi joukkueen suorituskykyyn kentällä, mikä tukee Adlerin (1985) teoriaa. (Scarfe ja muut, 2021).

Franck ja Nüesch (2012) puolestaan analysoivat supertähteyttä Saksan pääsarjassa Bundesliigassa. He osoittivat, että sekä lahjakkuus että suosio vaikuttavat merkittävästi jalkapallotähtien markkina-arvoihin, mikä tukee sekä Rosenin (1981) että Adlerin (1985) ehdottamia teorioita. Tutkimuksessa he mittasivat yksilöllisesti pelaajan kykyä vaikuttaa kentällä joukkueensa voittotodennäköisyyteen Opta Sportsin datan avulla. Samalla he erottelivat suoritukseen liittymättömän pelaajan suosion paikallisessa mediassa, mitatakseen puhtaasti pelaajan suosion vaikutusta pelaajan markkina-arvoon. Tutkimuksen keskeinen johtopäätös on, että Saksan Bundesliigan kontekstissa supertähti-ilmiötä ohjaavat kenttäsuorituksen ja mediavetoisen suosion yhdistelmä, mikä korostaa supertähteyden määrittelyn vaikeutta erityisesti joukkueurheiluympäristössä (Franck ja Nüesch, 2012).

Bryson ja muut (2014) tutkivat maahan muuttaneiden ja kotimaisten ammattilaisjalkapalloilijoiden välisiä palkkaeroja Italiassa ja esittävät, että nämä erot heijastavat maahanmuuttajapelaajien supertähtiasemaa. Tutkimuksessaan he käyttivät paneeliaineistoa Italian jalkapallon Serie A:sta ja Serie B:stä seitsemältä vuodelta. Tutkijat havaitsivat, että maahanmuuttajapelaajien palkkatason nousu on ollut merkittävää, ja selittyy vain osittain heidän tuottavuudellaan kentällä. Analyysin mukaan tämä palkkalisä (premium) on sidoksissa supertähti-ilmiöön, joka näkyy positiivisina vaikutuksina joukkueen suorituskykyyn sekä yleisömäärään. Brysonin ja muiden (2014) mukaan supertähdet muuttavat Italian Serie A:n kaltaisiin eliittiliigoihin, joissa heidän taitojensa tuottavuus (MRP) on suurempi. Siirtolaisuuteen vaikuttavat sekä korkeammat potentiaaliset tulot ulkomailla että jalkapallotaitojen siirrettävyys maiden välillä. Näin ollen lahjakkaimmat pelaajat pyrkivät lähtemään kotimaastaan, mikä johtaa siirtolaisten palkkalisään. (Bryson ja muut, 2014).

Brysonin ja muiden (2014) tutkimus osoittaa, että kotimaisten pelaajien matalammat palkat saattavat johtua osittain siitä, että he haluavat työskennellä lähellä kotiaan. Tämä rajoittaa heidän neuvotteluvoimaansa verrattuna maahanmuuttajapelaajiin, joilla on siirtomarkkinoilla laajemmat ulkoiset vaihtoehdot. Vaikka Italian liigan erityispiirteet saattavat vaikuttaa näihin havaintoihin ovat tutkimuksen tulokset todennäköisesti sovellettavissa myös muihin suuriin eurooppalaisiin jalkapalloliigoihin (Bryson ja muut, 2014).

2.3 Seurojen käyttäytyminen työmarkkinoilla

Seurojen käyttäytymisestä jalkapallon työmarkkinoilla puhuttaessa on luonnollista aloittaa kysymyksellä, mitä arvoa pelaaja (työntekijä) tuo jalkapalloseuralle? Jotta kysymystä voidaan tarkastella tarkemmin, tulee meidän tietää, miltä jalkapalloseuran hyötyfunktio näyttää. Jalkapalloseuran hyötyfunktiolla tarkoitetaan seuran johtajien tai omistajien tavoitteiden yhdistelmää, joka sisältää sekä urheilullisen menestyksen että taloudellisen voiton maksimoinnin. Tämä funktio muodostuu siitä, kuinka seuran omistajat tasapainottelevat näiden kahden tavoitteen välillä eri kausien ja olosuhteiden mukaan.

Jalkapalloseuran hyötyfunktiota voidaan käsitellä optimointiongelmana, jossa seura pyrkii maksimoimaan useita tavoitteita samanaikaisesti. Näihin tavoitteisiin kuuluvat usein ainakin taloudellinen kannattavuus, urheilullinen menestys (esim. otteluiden, liigamestaruuksien ja turnausten voittaminen), brändin ja markkinoiden laajentaminen sekä pelaajien ja henkilökunnan kehittäminen (Madden ja Robinson, 2012). Monimutkaisen tästä yhtälöstä tekee se, että nämä tavoitteet voivat joskus olla ristiriidassa keskenään. Esimerkiksi kalliin huippupelaajan hankinta voi parantaa seuran urheilumenestystä, mutta se voi myös pahimmassa tapauksessa vaarantaa seuran taloudellisen tilanteen.

Menneitä esimerkkejä urheiluseurojen hyötyfunktioista löytyy mm. Rottenbergilta (1956), sekä Sloanelta (1971). Tämän tutkielman aihetta silmällä pitäen kenties parhaana esimerkkinä toimii kuitenkin Maddenin ja Robinsonin (2012) malli (johon myös Arrondel, Duhautois ja Laslier (2023) viittaavat tutkimuksessaan), jossa kuvataan seuran i hyödyn U tavoitefunktiota seuraavanlaisesti;

$$U_i = \lambda_{i,\pi}\pi_i + \lambda_{i,v}v_i + \lambda_{i,F}F_i \quad (1)$$

Tässä mallissa π_i on seuran taloudelliset voitot, v_i seuran urheilusaavutukset (voitetut ottelut) ja F_i seuran fanien tyytyväisyys. Lambda -kertoimet puolestaan kuvaavat, miten paljon painoarvoa seura antaa, kullekin mallin tavoitteelle. Seurat maksimoivat tämän hyödyn sillä rajoituksella, että voitto on ei-negatiivinen päättämällä pelaajiensa

palkoista (tästä lisää luvussa 4.1). Merkille pantavaa on, että eri seuroilla ja jopa samalla seuralla eri kausina voi olla erilainen painotus urheilullisen menestyksen ja taloudellisen voiton välillä. Tämä heterogeenisuus johtuu siitä, että erilaisten seurojen omistajat sekä johtajat voivat asettaa eri painoarvoja näille tavoitteille eri olosuhteissa (Terrien, Scelles, Morrow, Maltese ja Durand, 2017).

Seurojen tulot koostuvat monista lähteistä. Esimerkiksi TV-lähetysoikeuksien myynti muodostaa merkittävän osan jalkapalloseurojen tuloista. Lajin globalisaatio on laajentanut yleisömääriä, mikä on johtanut tuottoisiin kotimaisiin ja kansainvälisiin lähetys-sopimuksiin. Eurooppalaisiin sarjoihin, kuten Mestarien liigaan ja Eurooppa-liigaan, osallistuvat seurat hyötyvät huomattavista mediaoikeusmaksuista, jotka jaetaan suorituksen ja markkinapoolin jakamisen perusteella (Dima, 2015). Näiden oikeuksien keskittäminen Euroopan jalkapalloliitolle UEFA:lle on johtanut tulojen kasvuun, mikä tekee mediasopimuksista yhden seurojen ensisijaisista tulolähteistä.

Muita tärkeitä tulonlähteitä seuroille ovat esimerkiksi sponsorointisopimukset, fanituotteiden myynti sekä pelipäivien lipputulot (Dima, 2015). Näiden suuruuteen on seuran historiallisella menestyksellä ja nykyisellä brändiarvolla merkittävä merkitys. Eri-tyisesti globaalisti tunnetuille seuroille nämä ovat merkittävä tulonlähde. Lisäksi siirtomarkkinat toimivat kriittisenä tekijänä seurojen tulomalleissa. Pelaajista saadut siirtomaksut voivat tuoda huomattavia tuloja erityisesti seuroille, jotka menestyvät lahjakkuuksien kehittämisessä (CDES, 2013).

Kuten aiemmin todettiin, monet jalkapalloseurojen hyötyfunktioista perustuvat oletukseen, että seurat operoivat budjettirajoitteella, jossa taloudellisen voiton tulee olla ei-negatiivinen. Viime vuosikymmeninä on alan tutkijoiden välillä kuitenkin käyty kii-vasta keskustelua siitä maksimoivatko seurat enemmän taloudellista vai urheilullista voittoa. Tällä on merkitystä, sikäli mikäli seura pyrkii maksimoimaan urheilullista voittoa, taloudellisen voiton sekä omistajiensa kustannuksella, ei budjettirajoite tällöin ole ei-negatiivinen toisin kuin aiemmassa kirjallisuudessa on laajasti väitetty. Sen sijaan seuroilla on mahdollisuus maksimoida urheilullista menestystään taloudellisen reilun pelin sääntelyn puitteissa, jotka sallivat kohtuullisten tappioiden tekemisen niin kauan kuin nämä korvataan uudella pääomalla seuran omistajien toimesta (Terrien ja muut, 2017).

Terrien ja muut (2017) toteavat Ranskan pääsarjaa Ligue 1 koskevassa tutkimuksessaan, ettei seuroilla ole olemassa yksittäistä lähestymistapaa taloudellisten ja urheilullisten voittotavoitteiden tasapainottamiseen. Sen sijaan seurat osoittavat strategista sopeutumiskykyä ja säättävät optimointitavoitteitaan vallitsevien olosuhteiden mukaan (Terrien ja muut, 2017). Tästä hyvänä esimerkkinä toimii Ranskan pääsarjassa pelaava Montpellier Hérault SC. Kun Montpellier nousi Ligue 1:een kaudella 2009/10, se pyrki aluksi taloudellisen voiton maksimoimiseen. Tämä strategia kannatti, sillä vahvan taloutensa turvin se onnistui myös saavuttamaan merkittävää urheilullista menestystä voitettuaan Ligue 1 mestaruuden kaudella 2011/12. Kaudella 2013/14 seura kohtasi kuitenkin ennakoimattomia haasteita. Tehoton seurajohto sekä tuottavuuden ja kysynnän negatiiviset häiriöt johtivat pettymykseen ja tulojen merkittävään vähenemiseen, mikä siirsi Montpellierin strategisen painopisteen taloudellisen voiton maksimoinnista urheilullisen menestyksen maksimointiin pehmeän budjettirajoitteen alla. Seuraavaan kauteen 2014/15 mennessä Montpellier palasi alkuperäiseen taloudellisten voittojen maksimointistrategiaansa paremman urheilullisen menestyksensä turvin. (Terrien ja muut, 2017)

Arrondel, Duhautois ja Laslier (2023) puolestaan paljastavat paradoksin, jossa seurat, jotka sisällyttävät urheilusuorituksen tavoitteisiinsa, päätyvät usein tuottamaan enemmän voittoa kuin puhtaasti voiton maksimointiin keskittyneet seurat. He kuvaavat tätä ilmiötä Cournot-Nash-mallin avulla oligopolityyppisessä ympäristössä. He osoittavat (teoreettisesti), kuinka seurat, joilla on kaksoistavoitteena sekä taloudellinen että urheilullinen menestys, voivat saavuttaa kilpailuedun verrattuna niihin, jotka keskittyvät pelkästään taloudellisiin hyötyihin (Arrondel, Duhautois ja Laslier, 2023). Malli viittaa siihen, että liigojen palkkapolitiikalla, ja erityisesti niiden vaikutuksella liigan kilpailutasapainoon sekä taloudelliseen kestävyYTEEN, on merkittävä rooli seurojen taloudellisten ja urheilullisten voittojen maksimointidynamiikan ymmärtämisessä. Tähän malliin pureudutaan myöhemmin myös luvussa 4.1.

Prinz ja Thiem (2021) puolestaan väittävät tutkimuksessaan, että jalkapalloseurat, kuten muutkin yritykset, omaksuvat tavoitteisiinsa yhä enemmän arvon maksimointia, jossa pelaajia ei pidetä vain välittöminä tuotannontekijöinä, vaan myös seuran pitkän aikavälin hyödykkeinä. Tämä siirtyminen arvon maksimointiin mahdollistaa seurojen

investoinnin kykyihin enemmän kuin mikä olisi perusteltua pelkällä voiton maksimointimallilla. Voidaan olettaa, että seuroilla, joiden keskeisenä tavoitteena on arvon maksimointi, sijoittavat enemmän nuoriin lupaaviin kykyihin. Tämä kuvastaa pitkän aikavälin strategista näkemystä, joka ylittää välittömän tili- tai urheilukauden (Prinz ja Thiem, 2021).

Prinz ja Thiem (2021) tutkivat, kuinka siirtosummien ja pelaajapalkkojen vaihtelut vaikuttavat kilpailutasapainoon liigojen sisällä. Siirtosummien nousulla on taipumusta huonontaa kilpailutasapainoa, mikä korostaa strategisen talous- ja riskien hallinnan merkitystä liigan yhdenvertaisuuden ylläpitämisessä. Toisaalta korkeammat pelaajien palkat voisivat mahdollisesti parantaa kilpailutasapainoa jakamalla lahjakkuuksia tasisemmin seurojen kesken (Prinz ja Thiem, 2021).

Seuran tavoitteet vaikuttavat merkittävästi siihen millaisia pelaajia ja mitä pelaajien ominaisuuksia seura painottaa pelaajahankinnoissaan (näkyvyyden vs. urheilullisten voittojen vs. taloudellisten voittojen vs. taloudellisen arvon maksimointi). Hyvänä esimerkkinä näkyvyyttä maksimoivasta pelaajasiirrosta voidaan pitää vaikkapa David Beckhamin siirtoa Yhdysvaltojen korkeimmalla sarjatasolla (MLS) pelaavan Los Angeles Galaxyn riveihin kesällä 2007 (Lawrence, 2013). Tämän kaltaiset näkyvyyttä maksimoivat siirrot ovat tyypillisiä liigoille, jotka haluavat kasvattaa markkina-alustansa. Esimerkiksi viime vuosina Saudi-Arabian Valioliigassa pelaavien joukkueiden tekemien nimekkäiden hankintojen taustalla arvioitiin olevan muun muassa valtion pyrkimys edistää mahdollisuuksiaan tulla valituksi 2034 vuoden MM-kisojen kisaisännäksi. Ainakaan puhtaasti urheilulliset ansiot eivät selitä liigassa pelaavien Cristiano Ronaldon 200 miljoonan euron tai Neymarin 100 miljoonan euron vuosipalkkoja.

3 PELAAJANEUVOTTELUT

Jalkapallon siirtomarkkinoiden ytimen muodostavat pelaajaneuvottelut, jotka määrittävät pelaajan siirtosumman. Siirtosummalla viitataan korvaukseen, jonka ostava seura maksaa pelaajan nykyiselle seuralle, mikäli heidän välillään on voimassa oleva sopimus. Näissä neuvotteluissa on mukana useita osapuolia, mukaan lukien myyjänä ja ostajana toimivien seurojen edustajat (nämä voivat pitää sisällään seurojen omistajat, toimitusjohtajat ja urheilujohtajat) – unohtamatta pelaaja-agentteja, jotka toimivat markkinoilla ns. ”pelaajien välittäjinä”. Agentit voivat edustaa sekä pelaajaa että mukana olevia seuroja, ja he voivat myös olla oikeutettuja osuuteen sovitusta siirtomaksusta (Poli, Besson & Ravenel, 2022). Pelaajasiirtoja voidaan katsoa olevan neljänlaisia 1) tyypillinen pelaajasiirto myyvän ja ostavan seuran välillä 2) lainasiirto lainaavan ja lainaajaseuran välillä 3) ilmaissiirto vapailta markkinoilta johonkin seuraan 4) pelaajan siirtyminen akatemiasta (junioriseurasta) korkeammalle tasolle organisaation sisällä.

3.1 Pelaajasiirto prosessina

Lawrence (2013) kuvaa ansiokkaasti tyypillistä siirtoprosessin kulkua. Siirron aloittaminen alkaa yleensä, kun seura tunnistaa potentiaalisen rekrytoitavan pelaajan, jolla on sopimus toisen seuran kanssa. Tätä prosessia määrittää tarkasti pelaajan nykyisen sopimuksen oikeudellinen asema (Lawrence, 2013). Jotta siirto etenee, ostavan seuran on neuvoteltava pelaajan nykyisen seuran kanssa siirtomaksusta, jonka tarkoituksena on korvata myyjälle pelaajan menetys. Näissä neuvotteluissa otetaan huomioon useita tekijöitä, kuten pelaajan ikä, suorituskykyhistoria ja nykyisen sopimuksen jäljellä oleva kesto (McHale ja Holmes, 2023).

Kun maksusta on sovittu, on osapuolten tärkeää varmistaa, että kaikki siirtoon liittyvät toimet ovat kansainvälisten sääntöjen, kuten Kansainvälisen jalkapalloliitto FIFA:n, sekä vastaavien jalkapalloliittojen pelaajien siirtoja koskevien lakien mukaisia. Esimerkiksi siirtotoiminta on rajattu vain määrättyihin ajanjaksoihin, jotka tunnetaan nimellä siirtoikkunat, joita säännellään seurojen välisen kilpailutasapainon ylläpitämiseksi. (Lawrence, 2013).

Siirtomaksun maksamisen jälkeen ostavan seuran tulee sopia henkilökohtaiset ehdot pelaajan kanssa. Tämä sisältää neuvottelut palkasta, bonuksista ja muista henkilökohtaisista eduista. Lääkärintarkastus on myös vakiomenettely, jolla varmistetaan pelaajan kunto ja kyky pelata omalla suoritusastollaan. (Lawrence, 2013). Näiden vaiheiden suorittaminen johtaa lopulta siirron viimeistelyyn, jossa pelaaja allekirjoittaa uuden sopimuksen ja rekisteröityy virallisesti uuteen seuraan. Tämä virallinen rekisteröinti-prosessi on ratkaisevan tärkeä, koska se laillistaa pelaajan kelpoisuuden kilpailla uudessa seurassaan virallisissa otteluissa (Lawrence, 2013).

Pelaajien hinnanmuodostuminen pelaajakaupoissa ei ole historiallisesti ollut kovin tutkittu aihe. Kuitenkin viimeisen vuosikymmenen aikana lisääntyneen datan ja lajin saaman kansainvälisen huomion vuoksi aiheesta on saatu enemmän tutkimusmateriaalia. Seuraavissa luvuissa keskitytään pelaajan siirtomaksun muodostumisen teoriaan, erilaisten Nashin (1950) neuvotteluratkaisua soveltavien variaatioiden kautta (Carmichael ja Thomas, 1993; Solow ja Krautmann, 2011).

3.2 Neuvotteluratkaisu pelaajakaupassa

Tämän tutkielman neuvotteluratkaisun pohjana käytetään aiheen pioneerien, Carmichaelin ja Thomaksen (1993) sovellusta Nashin (1950) neuvotteluratkaisusta pelaajakaupoissa. Heidän versiossaan myyvä seura S ja ostava seura B maksimoivat hyötyfunktioitaan $S(f)$ ja $B(f)$ neuvoteltavan siirtomaksun f^* kautta;

$$[S(f) - s][B(f) - b] \quad (2)$$

, jossa s ja b kuvaavat seurojen status quo (tai uhka) -pisteitä. Nämä pisteet kuvaavat seuran hyötyä tilanteessa, jossa neuvottelut jostain syystä kariutuvat eikä neuvotteluratkaisua pääse syntymään (Carmichael ja Thomas, 1993). Näin niitä voi ajatella eräänlaisena seurojen vaihtoehtoiskustannuksena neuvotteluratkaisun toteutumiselle. Hyötyfunktiot $S(f)$ ja $B(f)$ puolestaan kuvaavat seurojen hyötyä tilanteessa, jossa neuvotteluratkaisu toteutuu ja seura B suorittaa seuralle S neuvotellun siirtokorvauksen f^* pelaajasta i . Näin siirtokorvauksella f^* on negatiivinen vaikutus $B(f)$ ja positiivinen vaikutus $S(f)$, ceteris paribus.

Tässä ratkaisussa huomioitavia seikkoja ovat erityisesti 1) pelaajan vaikutus seurojen hyötyfunktioihin ja 2) neuvotteluvoiman jakaantuminen neuvotteluratkaisussa. Koska tässä neuvottelutilanteessa pelaaja i siirtyy seurasta S seuraan B , voidaan todeta, ettei pelaajalla i ole vaikutusta status quo -pisteeseen b , toisin kuin myyvän seuran status quo -pisteeseen s (Carmichael ja Thomas, 1993). Samaan aikaan pelaajan i tuoma hyöty vaikuttaa oleellisesti ostavan seuran B hyötyfunktioon neuvotteluratkaisun toteutuessa. Tämä pohjalta voidaan yksinkertaistaa, että mitä enemmän hyötyä pelaaja tuo myyvälle seuralle S , sitä korkeampi on piste s ja näin myös maksettavan siirtomaksun määrä f^* . Samalla mitä enemmän hyötyä pelaaja tuo seuralle B , sitä korkeampi on neuvotteluratkaisun toteutumista kuvaavan hyötyfunktion $B(f)$ ja status quo-pisteen b erotus sekä siirtomaksun määrä f^* .

Toinen merkittävä johtopäätös, jonka Carmichael ja Thomas nostavat esille, koskee seuran riskien välttämisen suhdetta seuran neuvotteluvoimaan. Nashin neuvottelukehyksessä riskin välttäminen ilmenee neuvotteluosapuolten omaksumien preferenssien ja strategioiden kautta. Riskiä välttelevät osapuolet suosivat todennäköisemmin sopimuksia, jotka tarjoavat varmempia ja vakaampia tuloksia, vaikka nämä tulokset olisivat epäedullisempia kuin mahdolliset korkean riskin ja korkean palkkion skenaarit. Tämä johtaa konservatiivisempaan lähestymistapaan neuvotteluprosessissa, jossa riskiä välttelevä osapuoli saattaa olla valmis ottamaan vastaan epäedullisemmän neuvotteluratkaisun välttääkseen pitkittyneiden neuvottelujen aiheuttamaa epävarmuutta tai riskiä siitä, että neuvotteluratkaisu jäisi toteutumatta. Isommilla organisaatioilla ja seuroilla on suurempi tarve vakauteen ja ne välttelevät enemmän riskejä, koska heidän panoksensa ovat suuremmat. Tämän seurauksena suuremmat joukkueet ovat taipuvaisempia maksamaan korkeampia siirtokorvauksia saadakseen pelaajia, joiden katsotaan olevan vähemmän riskialttiita (ts. kokeneita pelaajia, joiden arvo kentällä tunnetaan paremmin) ja tuottavan todennäköisemmin välitöntä arvoa, mikä takaa vakauden ja jatkuvuuden seurojen suorituksissa. (Carmichael ja Thomas, 1993).

Pelaajien neuvotteluvoimaa siirtomarkkinoilla ovat puolestaan lisänneet viime vuosien aikana sopimuksissa yleistyneet purkulausekkeet (eng. ”release clause”). Purkulausekkeen voi määritellä lausekkeena pelaajan sopimuksessa, jossa määrätään ennalta määrätty siirtomaksu ja todetaan, että seuran on automaattisesti hyväksyttävä pelaajasta

tehty ensimmäinen tarjous, jos ostava seura tekee täsmälleen saman arvoisen tarjouksen. Purkulauseketta voi esimerkiksi hyödyntää suuren potentiaalinen omaava nuori pelaaja, joka ei vielä sopimuksetkohetkellä halua siirtyä kilpailemaan peliajasta huippujoukkueeseen, vaan haluaa ennemmin taata peliaikansa heikommassa joukkueessa, jossa hänellä on varmempi avauskokoontalon paikka. Näin purkulausekkeeseen voidaan ennalta määrittellä noin markkina-arvon mukainen siirtosumma, joka estää pelaajan nykyistä seuraa pyytämästä pelaajasta markkina-arvon ylittävää siirtosummaa tulevissa siirtoneuvotteluissa ja antaa pelaajalle näin enemmän valtaa seuran valinnassa. Purkulausekkeet ovat jo pakollinen osa pelaajasopimuksia Espanjan pääsarjassa La Liigassa, joka on johtanut mielenkiintoiseen ilmiöön purkulausekkeiden siirtohinnoissa. Esimerkiksi Jude Bellinghamin, Gavin ja Pedrin huhutaan kaikkien omaavaan n. 1 miljardin euron arvoiset purkulausekkeet. Voidaan olettaa, että ympäristössä, jossa purkulauseke on pakollinen osa sopimusta (La Liiga), lausekkeen arvo suhteessa pelaajan markkina-arvoon kertoo myös pelaajan sitoutumisen tasosta seuran tavoitteisiin.

3.3 Neuvotteluratkaisu ilmaissirrossa

Kuten luvussa 2 todettiin työn rajatuottavuuden (MRP) teoria viittaa siihen, että työvoiman kysyntä riippuu kahdesta asiasta. Viimeisen myydyin tuotteen rajatulosta (MR) ja työntekijän tuottavuudesta (MPP) (Gregory-Smith, 2019). MR on pohjimmiltaan hinta, jonka ihmiset ovat valmiita maksamaan kuluttaakseen tuotetta. Jalkapallon tapauksessa tämä on hinta, jonka ihmiset ovat valmiita maksamaan katsoakseen peliä paikan päällä stadionilla tai kotonaan televisiosta. Jalkapallon markkinoilla liikkuvasta suuresta rahamäärästä huolimatta lajissa on suhteellisen pieni määrä työntekijöitä, joille maksetaan palkkaa. Esimerkiksi Real Madridin kaltaiset seurat voivat tuottaa miljoonia euroja ottelua kohden, mutta niiden työntekijöiden määrä on suhteellisen pieni. Siksi pelaajille, ja etenkin supertähdille, on tarjolla korkeampaa palkkaa.

Pelaajien rajatuottavuutta (MRP) on liki mahdotonta mitata tarkasti. Kuitenkin, jos hyvä pelaaja tekee eron esimerkiksi Englannin Valioliigassa sijalle viisi ja neljä kuuluvan joukkueen välillä, se voi olla merkittävä taloudellinen voitto seuralle niin liigasijoituksen nousun kuin Mestarien Liigaan pääsyn muodossa. Hypoteettisesti yksittäinen pelisuoritus kentällä voi olla näin arvoltaan jopa kymmeniä miljoonia euroja. Yhtä

lailla huippusupertähden hankkiminen voi lisätä myös merkittävästi seuran kaupallisia tuloja ja brändiarvoa, mikä voi joissain tapauksissa olla jopa kannattavampaa seuralle kuin pelaajan kentällä tekemät suoritukset antaisivat ymmärtää. Tämä mahdollistaa jalkapalloilijoiden erittäin korkean tuottavuuden, ja tästä syystä seurat ovat valmiita investoimaan suuria rahamääriä pelaajien siirtomaksuihin ja palkkoihin.

Solow ja Krautmann (2011) kuvaavat vapaiden supertähtitason agenttien palkkaneuvottelujen monimutkaisuutta Nashin (1950) neuvotteluratkaisun kautta. He havainnollistavat, että neuvotteluprosessissa mahdollinen joukkueen ja pelaajan välisen palkan määrittäminen ovat tiukasti sidoksissa pelaajan rajatuottavuuteen (MRP) verrattuna hänen vaihtoehtoispelaajaansa MRP:hen. Tämä havainnollistetaan Nash-neuvottelukehyksessä, jossa sekä pelaajan että joukkueen uhkapisteet (threat-point) - jotka määrittellään parhaiksi vaihtoehtoisiksi sopimuksiksi, jotka kukin neuvotteluosapuolista voi saavuttaa neuvotteluiden ulkopuolella - muodostavat neuvotteluiden perustan (Solow & Krautmann, 2011). Seuran hyötyä neuvotteluratkaisussa voidaan kuvata yhtälöllä;

$$[MRP_i - S_i] - [MRP_R - S_R] \quad (3)$$

Jossa MRP_i on pelaajan i MRP neuvottelevalle seuralle, S_i on seuran pelaajalle i maksama palkka neuvotteluratkaisun toteutuessa, MRP_R on pelaajan i vaihtoehtoispelaajan (R) MRP neuvottelevalle seuralle ja S_R on tämän vaihtoehtoispelaajan palkka. Mikäli neuvotteluratkaisu ei toteudu, on seuran hyöty $[MRP_R - S_R]$, eli vaihtoehtoispelaajan tuoma mahdollinen ylituotto neuvottelevalle seuralle. Neuvotteluratkaisun toteutuessa seuran hyöty on puolestaan $[MRP_i - S_i]$, eli pelaajan i tuoma ylituotto neuvottelevalle seuralle. Koska vaihtoehtoispelaajan R ajatellaan olevan seuraavaksi paras vaihtoehto neuvottelevan seuran kannalta, oletuksena on $MRP_i > MRP_R$. (Solow ja Krautmann, 2011).

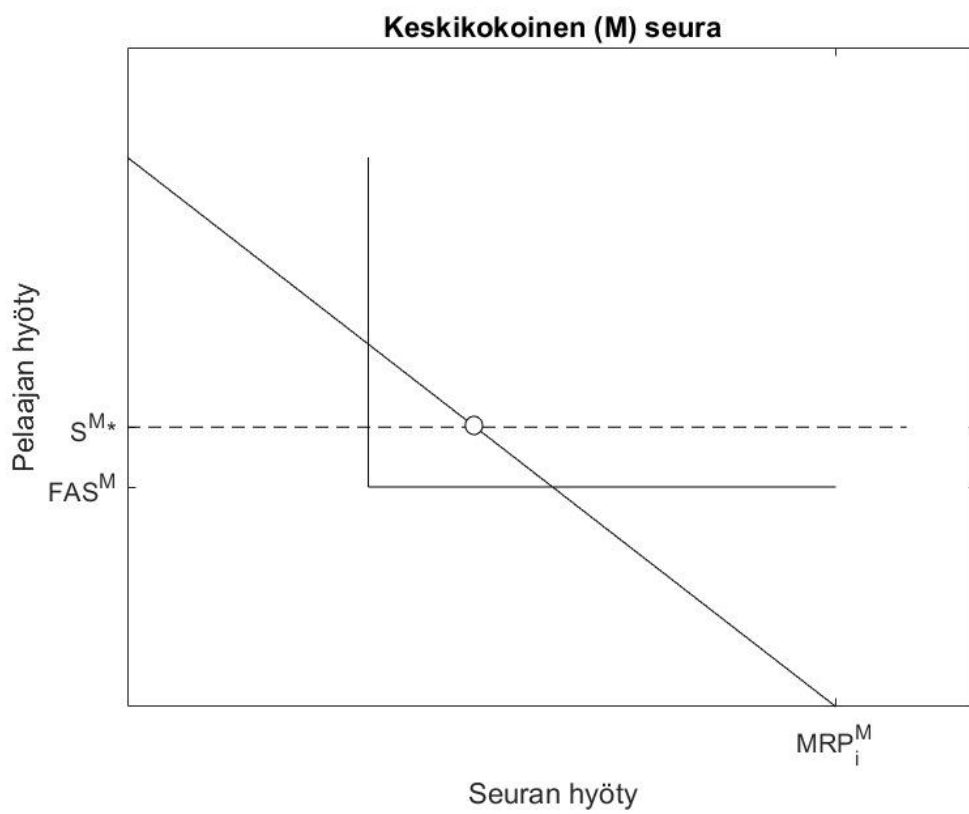
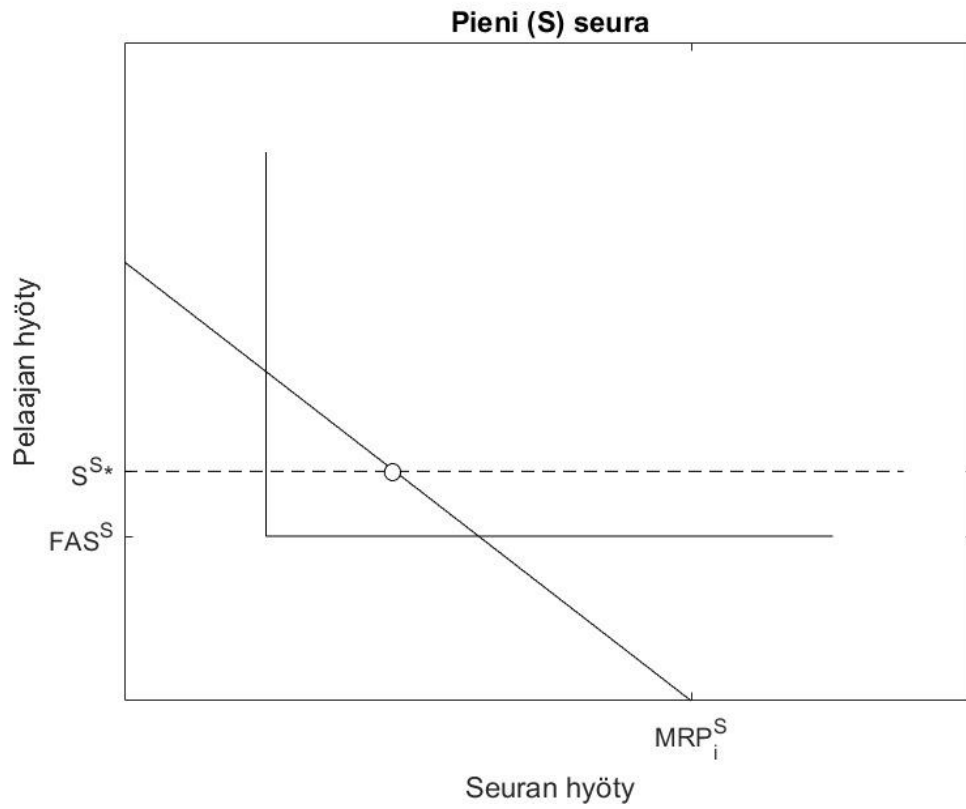
Pelaajan hyötyä mallissa kuvataan;

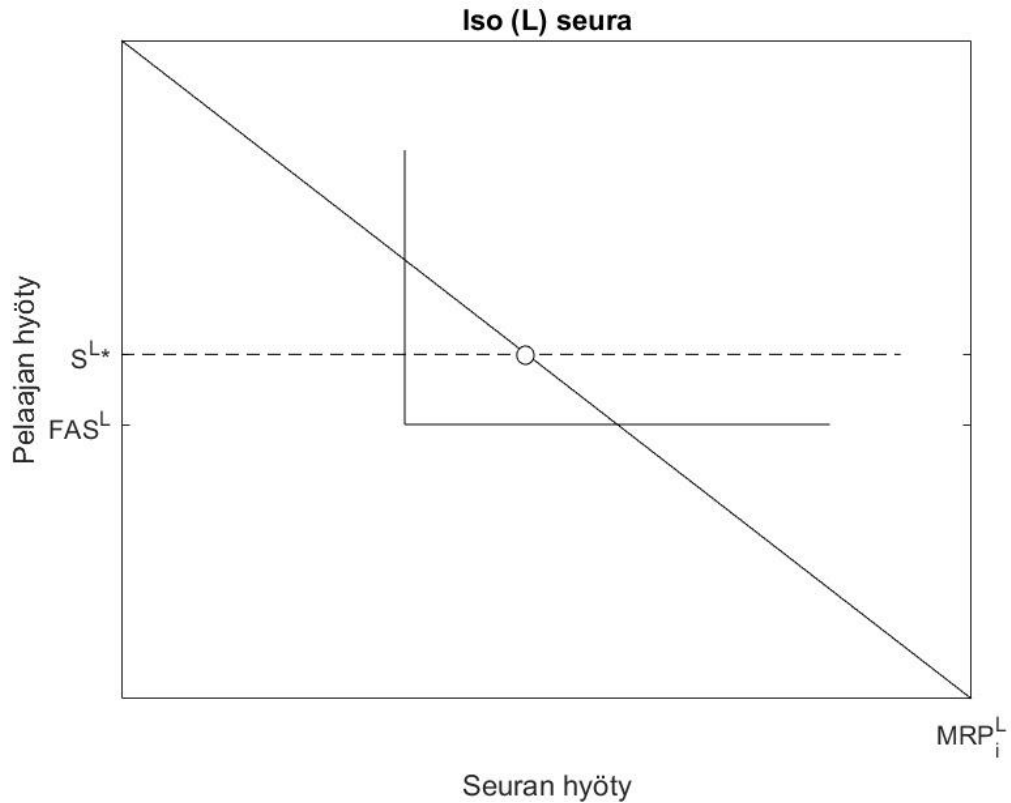
$$(S_i - FAS_i) \quad (4)$$

Kun neuvotteluratkaisu (5) maksimoidaan S_i suhteen, nähdään, että pelaaja ja seura jakavat neuvotteluratkaisun tuoman ylijäämän puoliksi (6) (Solow ja Krautmann, 2011).

$$S_i^* = \frac{1}{2}(MRP_i - MRP_R + S_R + FAS_i) = FAS_i + \frac{1}{2}(MRP_i - MRP_R + S_R - FAS_i) \quad (6)$$

Solow ja Krautmann (2011) käyvät tutkimuksessaan myös läpi skenaarioita, joissa useat tiimit kilpailevat vapaan agentin palveluista ja tuovat näin neuvotteluprosessiin kilpailullisen ulottuvuuden. Kuviossa 2 nähdään, miten tämä vaikuttaa pelaajan uhkapisteeseen neuvotteluratkaisussa. Oletetaan, että meillä on kolme seuraa, jotka kilpailevat pelaajan i palveluksesta. Seurat on tässä esimerkissä nimetty heidän markkinoidensa koon mukaan pienimmästä suurimpaan S^S , S^M ja S^L . Kuten kuvioista 2 nähdään, suurimman markkinan omaava seura pystyy lähtökohtaisesti tarjoamaan pelaajalle suurimman palkan, koska siellä pelaajan MRP on myös korkeampi. Merkittävänä huomiona on todettava, etteivät suuremmat markkinat kuitenkaan tarkoita aina suurempaa pelaajan MRP:tä, vaan siihen vaikuttavat myös seuran käytössä olevat korvaavat pelaajat. (Solow ja Krautmann, 2011). Esimerkiksi Manchester Cityssä pelaavan Julian Álvarezin voisi ajatella saavuttavan korkeamman MRP:n sekä palkan seuraavaksi suurimmassa seurassa, jossa hän olisi avauskokoonpanon pelaaja. Nykyisessä seurassaan hänen edellään pelaa muun muassa Erling Haalandin, Kevin De Bruynen ja Phil Fodenin kaltaisia nimiä, joten Álvarezin peliaika sekä MRP ovat todennäköisesti jääneet rajallisemmiksi, kuin ne olisivat seuraavaksi suurimmassa seurassa, jolla ei ole hänen pelipaikalleen parempaa pelaajaa.

Kuvio 2. Usean tarjoajan neuvotteluratkaisu graafisesti kuvattuna (mukaiillen Solow ja Krautmann, 2011).

3.4 Neuvotteluratkaisu sääntelyn alla

Kuten aiemmin todettiin Financial Fair Play-sääntelyn tunnuslukuja ovat seuran kannattavuus sekä seurakohtaiset pelaajakustannuskatot. Aiemmassa luvussa esiteltyjen neuvotteluratkaisujen (Carmichael ja Thomas, 1993; Solow ja Krautmann, 2011) pohjalta voidaan luoda sovellus, joka kenties nykyisessä byrokraattisessa viidakossa pysyy paremmin havainnollistamaan pelaajahinnan muodostumista siirtoneuvottelujen yhteydessä. Tässä mallissa pätevät edelleen aiemmissa luvuissa esitetyt oletukset täydestä informaatiosta sekä siitä, että neuvotteluosapuolina olevat ostava seura B sekä myyvä seura S haluavat maksimoida rahallista tuottoaan. Seurojen toimiessa Financial Fair Play-sääntelyn tuomien pelaajakustannuskattojen sekä tappiorajojen alla, on neuvotteluratkaisussa tärkeää kuvata pelaajan vuosikustannuksia C , jotka saadaan;

$$C = \frac{F + W}{t} \quad (7)$$

, jossa pelaajan hankintakustannukset eli siirtomaksu F ja kokonaispalkka W on jaettu sopimuskauden pituudella (t). Tämä tehdään siksi, että IAS38 standardin mukaan pelaajan siirtomaksu jaetaan hänen sopimuksensa pituuden ajalle poistojen avulla. Muokailamalla Solow ja Krautmannin (2011) versiota neuvotteluratkaisusta, saadaan pelaajan i potentiaalinen nettohyöty ostavalle seuralle B muotoon;

$$[MRP_i^B - C_i^B] \rightarrow \left[MRP_i^B - \frac{F^B + W_i^B}{t_i^B} \right] \quad (8)$$

, jossa MRP_i^B on pelaajan i MRP ostavalle seuralle B , ja $\frac{F^B + W_i^B}{t_i^B}$ pelaajan vuosikustannukset seuralle B siirron toteutuessa. Seuran B uhkapiste saadaan samalla tavalla kuin Solowin ja Krautmannin (2011) mallissa, sillä erotuksella, että tässä mallissa reservipelaajan R palkkaa pelaajan MRP:stä ei vähennetä, vaan sen sijaan MRP:stä vähennetään pelaajan R vuosikustannukset C . Näin ostavan seuran B neuvotteluratkaisua kuvaa yhtälö;

$$\left(\left[MRP_i^B - \frac{F^B + W_i^B}{t_i^B} \right] - [MRP_R^B - C_R^B] \right) \quad (9)$$

Myös tässä mallissa pelaaja R^B on pelaajan i toiseksi paras vaihtoehto ostavalle seuralle B . Eli oletuksena on $MRP_i^B > MRP_R^B$.

Myyvän seuran S kohdalla neuvotteluratkaisun kohteena oleva siirtomaksu F^B lisää seuran hyötyä neuvotteluratkaisun toteutuessa – eli mitä suuremman korvauksen F^B seura B on valmis maksamaan seuralle S , sitä todennäköisemmin neuvotteluratkaisu toteutuu. Huomioonotettavaa on nykyisen sääntelyn rooli ratkaisun toteutuessa. Koska IAS38 mukaan pelaajan aiemmat hankintakustannukset on jaettu poistettavaksi pelaajan tasearvosta sopimuskauden ajalle, on pelaajan tasearvolla myös merkitystä neuvotteluratkaisun toteutumisessa. Myyvä seura S nimittäin ei saa siirron toteutuessa puhdasta taloudellista hyötyä siirtokorvauksen F^B verran, vaan siitä tulee vähentää pelaajan tasearvo TV , eli menneet hankintakustannukset, joista on vähennetty kausittaiset

poistot. Näin seuran S saamaa taloudellista hyötyä pelaajasta i neuvotteluratkaisun toteutuessa kuvaa termi;

$$(F^B - TV) \quad (10)$$

Ratkaisun toteutuessa tulee ottaa huomioon, että mikäli seura S päätyy luopumaan pelaajasta i, joutuu se myös korvaamaan pelaajan i seuraavaksi parhaalla vaihtoehdolla R^S ja maksamaan hänestä sopimuksen ajan vuosikustannukset C_R^S . Eli neuvotteluratkaisun toteutuessa, seuran S taloudellista hyötyä kuvataan;

$$[(MRP_R^S - C_R^S) + (F^B - TV)] \quad (11)$$

Myyvän seuran S status quo -pistettä voidaan tässä mallissa kuvata yksinkertaisesti pelaajan i MRP:n ja vuosikustannusten erotuksena;

$$[MRP_i^S - C_i^S] \quad (12)$$

Ja näin seuran S neuvotteluratkaisua kokonaisuudessaan;

$$([(MRP_R^S - C_R^S) + (F^B - TV)] - [MRP_i^S - C_i^S]) \quad (13)$$

Kuten aiemmissa esimerkeissä ostavan seuran sekä myyvän seuran puolet kerrotaan keskenään, ja näin saadaan lopullinen neuvotteluratkaisu yhtälömuodossaan;

$$\left(\left[MRP_i^B - \frac{F^B + W_i^B}{t_i^B} \right] - [MRP_R^B - C_R^B] \right) ([MRP_R^S - C_R^S] + (F^B - TV)) - [MRP_i^S - C_i^S] \quad (14)$$

, jossa seurat pyrkivät maksimoimaan ylijäämää siirtomaksun F^B kautta.

Mallin selkeitä rajoitteita on esimerkiksi se, ettei se kykene ottamaan huomioon fanien arvostuksen/kaupallisten tulojen merkitystä neuvotteluissa. Malli ei myöskään ota huomioon neuvotteluvoiman jakaantumista, saati sen vaikutusta neuvotteluratkaisussa, mitä voidaan myös pitää selkeänä rajoitteena. Lisäksi, kuten aiemmin on todettu, jalkapalloilijan tarkan MRP:n määrittäminen on erittäin haastavaa, mikä myös

altistaa tämän mallin epätarkkuuksille. Toisaalta tämä malli on tiedettävästi aiheeseen liittyvässä tutkimuskirjallisuudessa ensimmäinen neuvotteluratkaisu, joka ottaa huomioon pelaajan alkuperäisen hankintahinnan sekä tasearvon mahdollisen vaikutuksen lopulliseen neuvotteluratkaisuun. Luvussa 4.2.1. tätä havainnollistetaan tilanteessa, jossa siirron kohteena olevan pelaajan markkina-arvon ja tasearvon välinen ero on merkittävä.

4 SÄÄNTELYN TEHOKKUUS

Jalkapallon siirtomarkkinat ovat kasvaneet räjähdysmäisesti viime vuosikymmeninä, mikä on johtanut pelaajien siirtosummien ja palkkojen kasvamiseen ennennäkemättömälle tasolle. Tämä kasvu on herättänyt ansaitusti huolta lajin sekä seurojen taloudelliseen vakauteen liittyen, ja on puolestaan johtanut sääntelytoimiin, joiden tarkoituksena on varmistaa seurojen välinen talouskuri. Näistä toimenpiteistä merkittävin on UEFA:n käyttöön ottamat Financial Fair Play (FFP) -säännöt.

Tämän sääntelyn tavoitteena on varmistaa, että jalkapalloseurat toimivat taloudellisten varojensa puitteissa, edistävät reilua kilpailua ja nostaa lajiin kohdistuvaa pitkän aikavälin investointihalukkuutta (Gallagher & Quinn, 2019; Geey, 2016). Yksinkertaistettuna sääntely edellyttää, että UEFA:n kilpailuihin osallistuvat seurat eivät saa kuluttaa enemmän kuin ansaitsevat kolmen vuoden aikana. Näin pyritään estämään seuroja kerrottamasta liiallista velkaa ylimääräisten siirto- ja palkkamenojen vuoksi.

Gallagher ja Quinn (2019) nostavat esille myös FFP-sääntelyn potentiaalisia varjopuolia. Artikkelissaan he toteavat, että vaikka FFP pyrkii edistämään taloudellista kurinalaisuutta ja kilpailutasapainoa, on se käytännössä vähentänyt englantilaisten jalkapalloseurojen sekä urheilullista että taloudellista tehokkuutta. Säännöt ovat siirtäneet seurojen painopistettä urheilutavoitteista kohti taloudellisia tavoitteita, mikä on aiheuttanut merkittävän hyötysuhteen putoamisen johtuen kannattavuusrajan merkityksen korostumisesta. Tämä muutos mahdollisesti heikentää liigojen kilpailua suosimalla seuroja, joilla on suuremmat taloudelliset resurssit, ja vahvistaa näin huippuseurojen määräävää asemaa.

4.1 Alalle tulon esteet / eliittiseurojen suosiminen

Kuten aiemmissa luvuissa on todettu, FFP-säännöt voivat toimia tietyille seuroille alalle tulon esteenä (Geey, 2016). Säännöt rajoittavat seuroja investoimasta pelaajiin yli ansaittujen tulojensa tietyn ajanjakson aikana ja rajoittavat näin liikevaihdoltaan pienempien seurojen investointimahdollisuuksia. Vaikka sääntelyn tarkoituksena on ollut edistää seurojen taloudellista vakautta ja kestävyyttä, sen voidaan samalla katsoa luoneen vahingossa esteen keskitason seuroille, jotka haluavat pyrkiä kilpailemaan

korkeammalla tasolla. Huomattavan liikevaihdon omaavat eliittiseurat voivat investoida enemmän FFP-laskelmista vapautettuihin pitkäaikaisiin omaisuuseriin, kuten stadioneihin ja junioriakatemioihin. Samaan aikaan seuroilla, joilla on käytettävissään vähemmän taloudellista voimaa, voi olla vaikeaa kilpailla eliittiseuroja vastaan FFP-sääntelyn kulutusrajoitusten vuoksi. Tämä voi vakiinnuttaa jo ennestään varakkaiden ns. eliittiseurojen asemaa ja vaikeuttaa muiden murtautumista eliittiryhmään (Geey, 2016).

Teoriatasolla Financial Fair Play-sääntelyn vaikutusta liigan sisäiseen kilpailutasapainoon voidaan tarkastella Arrondel, Duhautois ja Laslier (2023) esittämän mallin avulla. Työpaperissaan he kuvaavat joukkueiden optimointiongelmaa urheiluliigan sisällä Cournot Nash -mallin avulla. Tässä mallissa liigan j kokonaispalkkabudjetti on;

$$W = \sum_{j=1}^k w_j \quad (15)$$

, jossa W on liigan kokonaispalkkabudjetti ja k seurojen määrä liigassa. Alla oleva yhtälö puolestaan kuvaa joukkueen i voiton todennäköisyyttä v_i ;

$$v_i = \frac{w_i}{W} \quad (16)$$

, jossa w_i on joukkueen palkkabudjetti. Näin joukkueen i voiton todennäköisyys johdetaan oman budjetin suhteesta koko liigan palkkabudjettiin W .

Mallissa joukkueen tuottofunktio r_i perustuu puolestaan pelkästään joukkueen menestykseen (v_i) ja niistä saataviin tuloihin M . Liigatasolla M voi tarkoittaa esimerkiksi liigakohtaisia mediatuloja tai esimerkiksi Mestarien Liiga-paikasta tulevia lisätuloja. Yhtälömuodossa;

$$r_i = Mv_i \quad (17)$$

, jolloin seuran taloudelliset voitot ovat;

$$\pi_i = r_i - w_i \quad (18)$$

Näiden pohjalta joukkueen tavoitetta kuvaa yhtälö;

$$\Omega_i = \pi_i + a_i v_i \quad (19)$$

, jossa a kuvaa joukkueen menestyshalukkuutta liigan sisällä. Seurat voidaan sen mukaan järjestää;

$$0 \leq a_1 \leq a_2 \dots \leq a_k \quad (20)$$

, jossa seuralle $i=1$ taloudelliset voitot ovat tärkeimpiä (Arrondel ja muut, 2023). Huomioitavaa on juuri parametri a :n merkitys joukkueen voittotodennäköisyyteen. Koska a kuvaa joukkueen voittohalukkuutta (ts. joukkueen halukkuutta investoida enemmän palkkoihin) korkeampi a johtaa korkeampiin palkkoihin ja näin myös korkeampaan voiton todennäköisyyteen.

Ainoa seuran i tekemä päätös koskee sen palkkabudjetin suuruutta w_i (Arrondel ja muut, 2023). Tähän liittyen on seuralla kaksi rajoitetta $w_i \geq 0$ sekä $w_i \leq r_i$, eli seuran on tehtävä positiivista tulosta. Tämä rajoite palkan w_i kautta kuvattuna on;

$$w_i \leq r_i \rightarrow w_i \leq M v_i \rightarrow w_i \leq M \frac{w_i}{w_i + W_{-i}} \rightarrow w_i \leq M - W_{-i} \rightarrow W < M \quad (21)$$

, jossa $W_{-i} = W - w_i$ eli liigan kokonaispalkkabudjetti vähennettynä joukkueen i palkkabudjetilla. Tämän pohjalta saadaan johdettua joukkueen i paras reaktiofunktio

$$\Omega_i = M v_i - w_i + a_i v_i$$

$$\Omega_i = (M + a_i) \frac{w_i}{W} - w_i$$

$$\frac{d\Omega_i}{dw_i} = (M + a_i) \frac{W_{-i}}{W^2} - 1$$

$$\frac{d^2\Omega_i}{dw_i^2} = (M + a_i) \frac{-W_{-i}}{W^3} < 0$$

Toinen derivaatta on negatiivinen, eli $w_i = 0$ tai $w_i = M - W_{-i}$, tai näiden kahden pisteen väliin asettava sisäpisteratkaisu, jolla seura i optimoi tavoitettaan (19).

Sisäpisteratkaisun ensimmäisen kertaluvun ehto (FOC) on:

$$\frac{d\Omega_i}{dw_i} = (M + a_i) \frac{W_{-i}}{W^2} - 1 = 0$$

$$(M + a_i)W_{-i} = W^2 \quad (22)$$

Ja näin paras reaktiofunktio:

$$(M + a_i)W_{-i} = (W_{-i} + w_i)^2 \rightarrow w_i = \sqrt{(M + a_i)W_{-i}} - W_{-i} \quad (23)$$

Ensimmäisen kertaluvun ehdon (22) pohjalta voidaan todeta, että $M + a_i < M + a_j$, mikä viittaa $W_{-i} > W_{-j}$ ja siten $w_i < w_j$. Eli i joukkueelle taloudelliset voitot ovat tärkeämpiä kuin j :lle ja i :n palkkabudjetti on pienempi kuin j :n.

Jos voitot kirjataan;

$$\pi_i = r_i - w_i \rightarrow \pi_i = M \frac{w_i}{w_i + W_{-i}} - w_i \rightarrow \pi_i = \left(\frac{M}{W} - 1 \right) w_i \quad (24)$$

saadaan, $\pi_i < \pi_j$ toisin sanoen, enemmän menestykseen panostava seura j , tekee myös tässä tapauksessa suuremmat taloudelliset voitot kuin taloudellisiin voittoihin keskittyvä seura i (Arrondel ja muut, 2023).

Entäpä jos liigassa kaikki joukkueet haluavat maksimoida urheilullista voittoa? Tällöin parametrin a voisi ajatella kuvaavan joukkueen palkkabudjettia FFP-sääntelyyn kuuluvan suhteellisen palkkakaton alla. Koska palkkakatto on riippuvainen seuran tuloista (M), jotka ovat riippuvaisia seuran liigasijoituksesta (v_i), esimerkiksi Mestarien liiga -paikasta tulevien lisätulojen vuoksi, on tämän mallin nojalla liigan kilpailullinen tasapaino uhattuna. Koska seuran on hankala hankkia muita tuloja ilman vahvaa brändiä ja vahvaa brändiä on hankala rakentaa ilman historiallista menestystä, on esimerkiksi Englannin Valioliigan keskikastin seuran haastavaa päästä koskaan kiinni Mestarien Liiga -paikkaan. Voi ajatella, että tämän Cournot-Nash-mallin kontekstissa seuran historiallisella menestyksellä on kilpailullisen tasapainon valossa liikaa painoarvoa, kun ratkaistaan liigan kärkipaikkoja seuraavalla kaudella. Tätä ajatusta tukee Carmichaelin, Thomaksen ja McHalen (2011) havainto siitä, että Englannin Valioliiga toimii eräänlaisena väylänä UEFA:n järjestämiin Euroopan kilpailuihin, joissa kilpailemisesta eliittiseurat voivat kerätä huomattavasti enemmän liikevaihtoa muihin liigan seuroihin verrattuna. Tämä uhkaa liigan kilpailullista tasapainoa, koska ei ole enää näiden seurojen etujen mukaista ylläpitää kilpailullista tasapainoa liigan sisällä – toisin kuin tilanteessa, jossa voittojen keskittyminen samoille eliittiseuroille johtaa ajan mittaan niiden väheneviin tuottoihin. (Carmichael ja muut, 2011).

Englannin Valioliigassa tilanteen voi jopa ajatella olevan poikkeuksellisen hyvä, koska he jakavat liigakohtaiset tv-tulot melko tasaisesti liigassa pelaavien seurojen kesken (Statista, 2024a) verrattuna esimerkiksi Espanjan La Liigaan, jossa tv-tulot painottuvat selkeästi enemmän liigan kärkiseuroille (Statista, 2024b). Tässä valossa ei ole mikään yllätys, että viimeisen 10 vuoden aikana La Liigan kärkikolmikossa on nähty vain 3 eri joukkuetta (Real Madrid, FC Barcelona, Atletico Madrid), järjestyksen vaihtuessa vuosien saatossa.

Nykyisen sääntelyn voi myös ajatella sallivan kärkijoukkueiden keskittyä enemmän taloudellisten voittojen tavoitteluun verrattuna keski- ja alakastin joukkueisiin (ns. haastajiin). Koska haastajien palkkabudjetit ovat rajoituksien takia järjestään pienemmät, kärkiseurat voivat operoida huipulla riskiä välttäen tasaista kasvua tehden (, joka nostaa myös seuran suhteellista pelaajakustannuskattoa). Tätä tukee osittain myös Carmichael ja Thomas (1993) nostama havainto huippujoukkueiden riskien välttelystä

suhteessa heikompiin joukkueisiin Nashin siirtoneuvottelukontekstissa. Haastajat joutuvat puolestaan ottamaan enemmän riskiä päästäkseen kiinni mestarien liiga paikkaan, mikä voi pahimmillaan johtaa merkittäviin taloudellisiin tappioihin (, ja sanktioihin urheilullisiin sanktioihin). Koska tulo- ja palkkaerot eliittiseurojen ja haastajien välillä voidaan katsoa olevan huippuliigoissa melko merkittävällä tasolla, ei haastajien ole oikeastaan edes järkevää hakea eliittiseuran titteliä aggressiivisella riskillä (, joka pahimmillaan voi suistaa seuran taloudelliseen raunioon), vaan panostaa kestäväan kasvuun. Näin päästään paradoksiin, jossa nykyisessä mallissa aggressiivisilla investoinneilla on haastavaa päästä (rajoitusten vuoksi) osaksi eliittiseuroja, vaan se täytyy tehdä kestäväan kasvun ja pitkän tähtäimen seurapolitiikan kautta (kts. Prinz ja Thiem, 2021). Kuitenkin, koska eliittiseurat ovat niin pitkällä etumatkalla historiallisen menestyksensä ja sen myötä saadun brändiarvon takia, luo tämä tilanteen, jossa haastajat pysyvät haastajina ja eliitti eliittinä. Tämän voi ajatella johtuvan osittain siitä, ettei ns. luovaa tuhoa pääse tapahtumaan (kaikkien ollessa näennäisesti tyytyväisiä omaan paikkaansa sarjassa). Näin suurimmat taistelut liigan sisällä käydään ns. kolmessa segmentissä; eliittiseurat kamppailevat liigan voitosta, haastajat kamppailevat sijoista 4-6 (viimeiset Euroopan sarjojen paikat), ja sarjanousijat kamppailevat säilymisestään sarjassa liigan huonoimpia joukkueita vastaan.

Tiivistettynä voisi sanoa, että tämän yksinkertaistetun mallin pohjalta tulojen perusteella jaettavat rajat palkkainvestointeihin rajoittavat keski- ja pienituloisten seurojen menestysmahdollisuuksia, vaikka he olisivatkin valmiita tekemään (ainakin väliaikaisesti) taloudellista tappiota menestyksen eteen. Liigan kilpailullisen tasapainon säilyttämiseksi ja alalle tulon esteiden minimoimiseksi on liigan päätöksenteossa tärkeää huomioida a) tulojenjako liigan sisällä ja b) sääntelyn vaikutus seurojen mahdollisuuksiin menestyä tässä tulojakosysteemissä. Kuten aiemmin todettu Arrondelin ja muiden tutkimuksen (2023) tärkein huomio on, että heidän Cournot-Nash -mallinsa mukaan eniten urheilulliseen menestykseen panostava joukkue tuottaa myös suurimmat taloudelliset voitot. Mallin yksinkertaisuudesta huolimatta voidaan tämän arvioida edellä mainituin perustein pitävän ainakin osittain paikkaansa - etenkin liigoissa, joissa tulojako painottuu kärkiseuroille, koska Financial Fair Play-sääntelyn alla painotekijä a ei määräydy aina seuran menestyksenjanon, vaan seuran luoman liikevaihdon ja liikevoiton mukaan.

4.2 Urheilullinen ja taloudellinen tehottomuus

Gallagher ja Quinn (2021) mukaan FFP-sääntely on käytännössä vähentänyt englantilaisten jalkapalloseurojen sekä urheilullista että taloudellista tehokkuutta. Säännöt ovat siirtäneet seurojen painopistettä urheilutavoitteista kohti taloudellisia tavoitteita, mikä on aiheuttanut merkittävän hyötysuhteen putoamisen, johtuen kannattavuusrajan merkityksen korostumisesta.

Tämän voisi ajatella johtavan esimerkiksi uponneiden kustannusten harhaan, joka ilmenee, kun yksilöt jatkavat toimintaansa tai pyrkimyksiään aiemmin sijoittamiensa resurssien (ajan, rahan tai vaivan) seurauksena, riippumatta jatkamiseen liittyvistä nykyisistä tai tulevista eduista tai kustannuksista (Tait ja Miller, 2019). Jalkapallossa tämä voi mahdollisesti ilmetä esimerkiksi pelaajien jatkuvana valintana ja hyödyntämisenä heidän siirtomaksujensa perusteella, eikä heidän nykyisen suorituksensa tai mahdollisen panoksensa perusteella (Hackinger, 2019). Tämä harha voi johtaa suboptimaalisiin tuloksiin esimerkiksi kalliiden, mutta heikommin suoriutuvien pelaajien suosimiseen, joukkueen menestyksen ja taloudellisen tehokkuuden kustannuksella.

Özaydin (2022) osoittaa, että Englannin Valioliigan valmentajat toimivat esimerkkinä uponneiden kustannusten harhasta, etenkin kun he jakavat pelaikaa hyökkääville pelaajille, jotka suoriutuvat huonosti, ja karsiessaan puolustavien pelaajien pelaikaa, jotka suoriutuvat hyvin. Tämä voi johtua liigassa vallitsevista korkeammista siirtomaksuista, jotka myös lisäävät jokaiseen pelaajaan liittyviä mahdollisia uponneita kustannuksia. Sitä vastoin Saksan Bundesliigassa päätöksiin näyttävät vaikuttavan vähemmän aiemmat taloudelliset menot ja enemmän nykyiset ja ennustetut suoritukset (Hackinger, 2019; Özaydin, 2022).

Näiden liigojen välillä vallitsevien uponneiden kustannusten eroavaisuudet voidaan johtua useista tekijöistä. On esimerkiksi mahdollista, että Englannin Valioliigan korkeammat keskimääräiset siirtomaksut eivät ainoastaan lisää uponneiden kustannusten harhaa, vaan korostavat myös managereihin kohdistuvaa psykologista painetta perustella nämä investoinnit pelaajien hyödyntämisellä (Özaydin, 2022). Tätä tukee myös Garlandin ja Newportin (1991) väite siitä, että uponneiden kustannusten suuruus vaikuttaa suoraan päätöksenteon laatuun.

Pelaajien taloudellinen kohtelu poistettavissa olevina varoina vaikeuttaa entisestään uponneiden kustannusten ongelmaa. Aineettomien hyödykkeiden asteittainen poisto sopimuskauden aikana toimii jatkuvana muistutuksena asiaan liittyvistä taloudellisista panoksista. Esimerkkinä; seura on ostanut pelaajan 100 miljoonalla eurolla ja solmii hänen kanssaan 4 vuoden mittaisen sopimuksen. Pelaajan suoritustaso ei kuitenkaan vastaa odotettua ja pelaajasta halutaan eroon jo ensimmäisen kauden jälkeen. Tänä aikana pelaajan arvo on kuitenkin tippunut vain 20 miljoonaan euroon ja mikäli pelaaja päädytään myymään, kirjataan seuralle n.55 miljoonan tappiot. Tämän pohjalta voisi ajatella, että seura todennäköisesti ”sietää” kalliin pelaajan huonoja esityksiä enemmän, mikä puolestaan saattaa pahentaa uponneiden kustannusten harhaa. Seurajohtajat saattavat taloudellisen suorituskyvyn mittareiden valvonnan alaisina tuntea olevansa pakotettuja käyttämään kalliita pelaajia perustellakseen investointejaan, samalla syrjäyttäen mahdollisesti kentällä tehokkaammat, mutta halvemmat kyvyt. Tätä tukevat osittain myös luvussa 2.1.3 esitetyt Gallagherin ja Quinin (2019) tutkimustulokset, joiden mukaan FFP-säädökset ovat lisänneet seurojen taloudellista kestävyyttä, mutta samaan aikaan vähentäneet myös sekä taloudellista että urheilullista tehokkuutta.

Yksi ratkaisu on tarkastella ongelmaa luvussa 3.3 esitellyn neuvotteluratkaisun kautta. Toki tässä kohtaa on otettava viimeistään huomioon mallin rajoitteet. Se ei muun muassa voi ottaa huomioon aiemmin puhuttua fanien/kaupallisen myynnin vaikutusta, koska sen arvioiminen olisi erittäin haastavaa. Nashin neuvotteluratkaisu puolestaan perustuu osapuolten täyteen rationaalisuuteen sekä tässä tapauksessa myös täyteen informaatioon. Tiedämme kuitenkin, etteivät suurimmat osat neuvotteluista kuitenkaan perustu näihin vaan ihmismieli on myös erehtyväinen. Tähän liittyen Myerson (1999) perustelee kuitenkin etenkin julkista sääntelyä arvioivien mallien rationaalisuusolettaa hyvin. Kun tarkastelemme julkisen hallinnon puutteita rationaalisuusolettaman kautta, olisi epäilemättä olettaa, että taloudelliset toimijat toimisivat epärationaalisesti, vaikka niin olisikin (Myerson, 1999).

4.2.1 Case Joao Felix

Syyskuussa 2023 nuori portugalilainen jalkapalloilija Joao Felix siirtyi lainalle Atletico Madridista FC Barcelonaan. Molemmat seurat pelaavat Espanjan pääsarjassa La Liigassa ja molemmat ovat myös ko. liigan mestaruuskandidaatteja, ja näin keskenään

erittäin kilpailullisia. Siirron voidaan väittää olevan monessakin mielessä merkittävä ja alleviivaavan FFP-sääntelyn luomaa epätehokkuutta niin urheilullisessa kuin taloudellisessa näkökulmassa. Jotta täysin ymmärtäisimme, mistä tämä johtuu, tulee meidän palata ajassa muutama vuosi taaksepäin.

Felixin kustannukset ja tasearvo	2019	2020	2021	2022 *	2023 **	2024 ***	2025	2026	2027
Tasearvo	127,2	109,0	90,9	72,7	58,1	46,5	34,9	23,3	11,6
Poistot	18,2	18,2	18,2	14,5	11,6	11,6	11,6	11,6	11,6
Vuosipalkka	14,5	14,5	14,5	11,8	11,8	1,5	1,5	1,5	1,5
Vuosikustannukset	32,7	32,7	32,7	26,3	23,4	13,1	13,1	13,1	13,1

Taulukko 1. Joao Felixin tasearvon ja kustannusten kehitys sopimuskausien aikana (arvot miljoonissa). *Jatkosopimus Athleticon kanssa kaudella 22/23. **Jatkosopimus Athleticon kanssa kaudella 23/24, johon sisältyy merkittävä palkanlasku kaudesta 24/25*** alkaen.

Felix siirtyi Atletico Madridiin kesäkuussa 2019 merkittävällä n. 127 miljoonan euron siirtosummalla. Lisäksi seura solmi Felixin kanssa 7 vuoden sopimuksen 14,5 miljoonan euron vuosipalkalla. Näin pelaajan vuosikustannuksiksi saadaan yhtälön (7) mukaisesti;

$$c = 127.2/7 + 14.5 = \text{€}32.7$$

Palataksemme takaisin syyskuuhun 2023 ja osapuolten välisiin siirtoneuvotteluihin. Atletico Madridin kulttivalmentajan Diego Simeonen ja Joao Felixin välille syntyi väli-rikko kauden 22/23 aikana, joka johti Felixin lainaamiseen loppukaudeksi Chelseaan tammikuussa 2023. Lainasopimukseen myöntymisen johdosta Atletico sai neuvoteltua Felixin kanssa vuosipalkan alentamisesta ja sopimuksen pidentämisestä alkuperäisestä vuodesta 2026 vuoteen 2027. Tämä mahdollisti pelaajan vuosikustannusten laskemisen 32.1 miljoonasta, 26.3 miljoonaan (14,5 + 11,8) (Taulukko 1). Kauden 2023/2024 alkaessa Simeone on tehnyt pelaajalle selväksi, ettei peliaikaa ole odotettavissa myöskään alkavalla kaudella. Tämä johti siihen, että sekä Felix että Atletico olivat halukkaita löytämään pelaajalle uuden seuran. Ongelmaksi kuitenkin muodostuu Atleticoon vuonna 2019 maksama 127 miljoonan euron siirtosumma, tai tarkennettuna Felixin sen hetkinen tasearvo (n. 60 m) suhteessa Felixin sen hetkiseen markkina-arvoon (n. €40 m). Mikäli seura siis myisi pelaajan markkinahinnalla, joutuisi se kirjaamaan markkinahinnan ja tasearvon erotuksen arvoiset tappiot operatiivisiin kustannuksiin. Tämä taas vaikuttaa seuran kykyyn ostaa uusia pelaajia.

Seuraavaksi tarkastellaan siirtoa Nashin neuvotteluratkaisua soveltaen. Esimerkeissä käytettävät luvut on noudettu Capology -sivustolta, joka ylläpitää joukkueurheilijoiden palkkatietoja. Nämä eivät jalkapallon kohdalla ole kuitenkaan täysin avointa julkista tietoa, ja sivustolla esitettyjen palkkojen suuruudet perustuvat journalisteilta/sisäpiiriin lähteistä kerättyihin arvioihin. Täten ne eivät ole täysin luotettavia. Siirtomaksujen suuruudet on puolestaan kerätty Transfermarkt -sivustolta.

Ensimmäisessä esimerkissä A tarkastellaan ihannetilannetta, jossa pelaajan tasearvo (TV) on yhtä suuri kuin pelaajan arvioitu markkina-arvo (MV). Tässä esimerkissä seura on tehnyt jo aiemmin IAS36 mukaisesti pelaajasta alaskirjauksen, eikä pelaajan hankintahinta näin vaikuta seuran myyntipäätökseen. Jos oletetaan, ettei Simeonella ole seurassa pelaajalle mitään käyttöä ($MRP_i^S = 0$), voidaan ajatella Atleticoon status quo -pisteen olevan kaudeksi 23/24 -23.4 miljoonaa euroa, eli pelaajan vuosikustannusten verran. Oletetaan myös, että Felixin korvaavan pelaajan vuosikustannukset C_R^S ovat yhtä suuret kuin tämän tuoma MRP Athleticolle (ts. $MRP_R^S - C_R^S = 0$). Lisäksi on huomioitava, että jos $F^* < TV$ (40 miljoonaa) seura tekee sen erotuksen verran tap-

piota, millä on negatiivisia vaikutuksia tämän ja mahdollisesti tulevien kausien siirtoihin. Seuran taloudellisesta tilanteesta riippuen uhkana voi olla jopa sanktioita UEFA:lta tai La Liigalta.

Näillä tiedoilla saamme Atleticoon (myyvän seuran) puolen neuvotteluratkaisusta yhtälöllä (13);

$$[(MRP_R^S - C_R^S) + (F^B - TV)] - [MRP_i^S - C_i^S]$$

$$[(0 - 0) + (F^B - 40)] - [0 - 21.8]$$

sievennettynä;

$$[F^B - 18.2]$$

Kuten aiemmissa luvuissa on todettu, on jalkapalloilijan MRP:n määrittäminen äärimmäisen hankalaa, etenkin kun kyseessä on siirtyvän pelaajan MRP:n ennustaminen uudessa seurassa. Käytetään tässä ratkaisussa varauksella ostavassa seurassa B pelaavan saman tasoisen (korvaavan) pelaajan vuosikustannuksia C_R^B , Felixin potentiaalisen MRP:n arvioimisessa. Tämä korvaava pelaaja on Ferran Torres, joka on 1) samaa ikäluokkaa 2) samaa paikkaa pelaava 3) rotaatiopelaaja (ei vakituinen avauskokoonpano pelaaja, kuten myös Felix). Hänen vuosikustannuksensa ovat;

$$C_R^B = \frac{55}{5} + 10 = \text{€}21\text{m}$$

Oletamme myös korvaavan vaihtoehdon MRP_R^B olevan yhtä suuri kuin sen vuosikustannukset C_R^B eli $MRP_R^B - C_R^B = 0$. Eli samoin kuin myyvän seuran kohdalla. Lisäksi oletamme, ettei Felix ole valmis laskemaan palkkaansa (11.8m). Näillä tiedoilla sekä yhtälön (9) avulla saamme ostavan seuran eli Barcelonan puolen neuvotteluratkaisusta yhtälömuotoon;

$$\left(\left[MRP_i^B - \frac{F^B + W_i^B}{t_i^B} \right] - [MRP_R^B - C_R^B] \right)$$

$$\left(\left[21 - \left(\frac{F^B}{4} + 11.8 \right) \right] - [0 - 0] \right)$$

sievennettynä

$$\left[9.2 - \frac{F^B}{4} \right]$$

Ja näin koko neuvotteluratkaisun yhtälön (14) pohjalta;

$$[F^B - 18.2] \left[9.2 - \frac{F^B}{4} \right] \quad (25)$$

Näin seurat pyrkivät maksimoimaan omaa ylijäämäänsä tämän yhtälön valossa. Oletamme, että tässä tapauksessa neuvotteluvoima jakautuu tasaisesti. Huomioitavaa myös on, että saamme yllä olevasta yhtälöstä myös siirtomaksun raja-arvot, ratkaisemalla termien nollakohdat; Atletico haluaa pelaajasta vähintään 18.2 miljoonaa (eli $F^B - TV > MRP_i^S - C_i^S$) ts. $F^B - 40 > 21.8$. Barcelona haluaa maksaa pelaajasta puolestaan maksimissaan 36.8 miljoonaa ($9.2 * 4$). Ylijäämää maksimoimalla;

$$\max \left\{ (F^B - 18.2) \left(9.2 - \frac{F^B}{4} \right) \mid 18.2 \leq F^B \leq 36.8 \right\} \quad (26)$$

adaan $F^* = 27.5$ miljoonaa euroa ja kokonaisylijäämää n. 21.6 miljoonaa euroa (Kuvio 3 s.41)

Näin markkinat toimisivat silloin, jos oletetaan, että pelaajan tasearvo olisi aina mahdollisimman realistinen. Oikeasti näin ei aina ole (Martin ja muut, 2019) ja IAS 36 löysä soveltaminen (ts. alaskirjausten tekemättä jättäminen) seurojen toimesta voi johdattaa entisen supertähden yliarvostukseen seuran taseessa. Felixin tasearvo reaali maailmassa oli kesällä 2023 n. 58.1 miljoonaa (vertaa edellisen esimerkin 40 miljoonaan, joka vastaisi paremmin Felixin sen hetken markkina-arvoa). Atletico puoli neuvotteluratkaisusta näyttää nyt tältä:

$$[(F^B - 58.1)] - [0 - 23,4]$$

sievennettynä;

$$[F^B - 34.7]$$

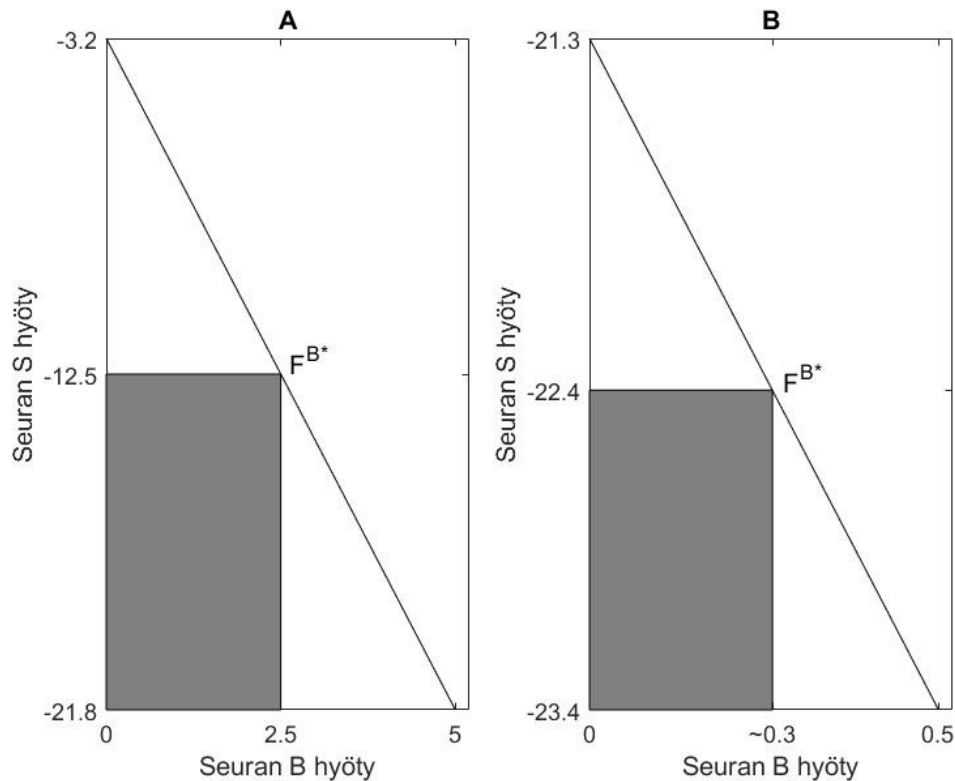
Barcelonan puoli pysyy puolestaan samana, koska Felixin tasearvon tai vuosikustannusten muutoksesta (Atleticossa) ei ole sille merkitystä. Näin neuvotteluratkaisuksi saadaan yhtälö;

$$[F^B - 34.7][9.2 - \frac{F^B}{4}] \quad (27)$$

Merkillepantavaa on merkittävä ero Atleticoon haluamassa minimisiirtomaksussa (34.7m) verrattuna edelliseen esimerkkiin (18.2m). Näin optimointiongelmaksi saadaan;

$$\max \left\{ (F^B - 34.7) \left(9.2 - \frac{F^B}{4} \right) \mid 34.7 \leq F^B \leq 36.8 \right\} \quad (28)$$

$F^* = 35.8$ miljoonaa euroa sekä toteutuneen neuvotteluratkaisun synnyttämää kokonaisylijäämää noin vaivaiset 0.3 miljoonaa euroa (Kuvio 3).

Kuvio 3. Neuvotteluratkaisut graafisesti kuvattuna skenaariossa A (pelaajan markkina-arvo vastaa tasearvoa) sekä skenaariossa B (pelaajan markkina-arvo on tasearvoa matalampi). Y-akselit kuvaavat seuran S hyötyä ($F^B - TV$) ja X-akselit seuran B hyötyä ($MRP_i^B - C_i^B$) neuvotteluratkaisun toteutuessa. Origoo on seurojen status quo-piste.

4.2.2 Neuvotteluratkaisun analysointi

Jos seurat tekisivät kausittain pelaajakohtaisia arvonalentumistestauksia, tulisi näistä löytyvät arvonalentumiset merkitä tappioina tilinpäätöksiin. Esimerkissä A saatu ylijäämä on osittain harhaanjohtava, koska Atletico on tehnyt pelaajasta jo aiemmin alaskirjaukset ja näin tappiota n. 18.4m euroa eli MV-TV verran. Toisaalta neuvotteluratkaisuja vertaamalla huomataan, että skenaariossa B pelaajan aiempi hankintahinta edelleen vaikuttaa neuvotteluratkaisun lopputulokseen pelaajan tasearvon kautta. Tämän ei pitäisi tapahtua tehokkailla markkinoilla. Neuvotteluratkaisujen A ja B väliset erot korostavat IAS 36 standardin johdonmukaista käyttöä seurojen toiminnassa – mikäli pelaajasta ei tehdä asianmukaisia alaskirjauksia voivat pelaajan markkina- ja tasearvojen väliset erot johtaa jopa siirtoneuvotteluiden kariutumiseen. Mikäli seura ei

ole valmis realisoimaan pelaajasta koituneita tappioitaan, jää usein seuran kannalta ”parhaaksi” optioksi pelaajan lainaaminen kaudeksi johonkin toiseen seuraan. Tällöin lainaajaseura maksaa pelaajan palkasta ainakin osan S, joka on suurempi kuin pelaajan MRP lainaavalle seuralle. Lisäksi, mikäli lainapelaaja onnistuu hyvin uudessa seuras-
saan, nostaa tämä pelaajan markkina-arvoa ja on näin helpompi myydä voitolla lainan jälkeen.

Näin kävi myös Joao Felixille hänen siirtyessään lainalle FC Barcelonaan kesän siirtoikkunan lopussa. Toteutunut neuvotteluratkaisu tosin eroaa merkittävästi aiemmin kuvatuista esimerkeistä. Koska Felix ei ollut halukas siirtymään seuraan, joka tarjoaisi pelaajasta yli markkina-arvon (40m), oli Atleticoon kannalta paras vaihtoehto minimoida pelaajan vuosikustannuksia lainaamalla pelaaja toiseen seuraan. Näin mikä tahansa ratkaisu, jossa pelaaja siirtyisi kaudeksi lainalle pelaamaan toiseen seuraan, joka maksaa osan pelaajan kauden palkasta (11.8m) ja seuralle korvauksena osan pelaajan vuosittaisista poistoista (11.6m) on parempi kuin Atleticoon status quo -piste s (-23.4M). Lopulta Atletico päätyi maksamaan puolet Felixin vuosipalkasta (n. 6 miljoonaa euroa), samaan aikaan Barcelonan maksaessa lainavuodesta vain n. 0.4 miljoonaa euroa palkkaa Felixille. Barcelonalle tätä neuvotteluratkaisua voidaankin pitää varsin suotuisana – erityisesti Felixin tehdessä maalit molemmissa neuvotteluosapuolten välisissä liigakamppailuissa.

5 JOHTOPÄÄTÖKSET

Tämän pro gradu -tutkielman tavoitteena oli tutkia aiempaan tutkimuskirjallisuuteen perustuen jalkapallon pelaajamarkkinoiden Taloudellisen reilun pelin (FFP) -sääntelyn tehokkuutta taloustieteen näkökulmasta. Tutkielman keskeisiä tutkimuskysymyksiä olivat 1) miksi ja miten FFP-sääntelyn luoma suhteellinen palkkakatto saattaa aiheuttaa kilpailullista epätasapainoa ja pitää yllä eliittiseurojen merkittävää kilpailuetua? Ja 2) miksi ja miten kansainväliset kirjanpidon standardit IAS38 ja IAS36 yhdessä FFP-sääntelyn kanssa voivat johtaa urheilulliseen ja taloudelliseen epätehokkuuteen pelaajasiirron kontekstissa?

Tutkielman tulosten perusteella voidaan päätellä, että vaikka FFP-säännösten tavoitteena on varmistaa taloudellinen vakaus ja kilpailukyky, voivat ne samanaikaisesti johtaa myös taloudelliseen tehottomuuteen. Vähintäänkin niiden voidaan katsoa ylläpitävän eliittiseurojen brändiarvoon, menestykseen ja sen luomaan liikevaihtoon perustuvaa määräävää asemaa.

Lajiin kohdistuvien rahavirtojen kasvaessa on liigojen sisäinen kilpailullinen tasapaino entistäkin uhatumpi. Liigojen onkin syytä ottaa päätöksenteossaan huomioon niin tulojenjako, kuin yhtä lailla sääntelyn vaikutus tulojen todelliseen jakaantumiseen liigan sisällä. Esimerkiksi Englannin Valioliigassa valmistellaan jo joidenkin lähteiden mukaan merkittäviä muutoksia liigan Profit and Sustainability-sääntelyyn. Uudessa mallissa Euroopan sarjoihin osallistuvien joukkueiden pelaajakustannukset olisivat rajoitettu 70 % liikevaihdosta, kun taas muilla liigan seuroilla sen sallittaisiin olevan jopa 85 % liikevaihdosta. Perustuen tässä tutkielmassa esitettyihin malleihin tämän ajattelisi lisäävän liigan sisäistä kilpailullista tasapainoa, ja näin seurojen vaihtuvuutta Euroopan sarjoissa.

Myös absoluuttisista palkkakatoista on käyty viime vuosina keskustelua lajin sisällä, mutta vallitsevassa systeemissä sen implementoiminen voisi osoittautua melko haasteelliseksi. Ensinnäkin yksittäinen liiga ei voi ottaa absoluuttista palkkakattoja käyttöönsä, koska tämä mitä todennäköisimmin karkottaisi liigan parhaat pelaajat suurempien palkkojen perässä muihin liigoihin, joka puolestaan heikentäisi näin liigan omaa houkuttelevuutta. Toiseksi jalkapallomarkkinoilla vallitseva pelaajien siirtosysteemi

perustuu vahvasti pelaajista maksettaviin siirtokorvauksiin. Absoluuttiset palkkakatot tarkoittaisivat sitä, että suuremman liikevaihdon omaavat seurat pystyisivät edelleen suurempien siirtomaksujen kautta kaappaamaan itselleen markkinoiden parhaat pelaajat pienemmiltä seuroilta. Absoluuttiset pelaajakustannuskatot puolestaan pienentäisivät luultavasti merkittävästi siirtosummia, mutta aiheuttaisivat pelaajien kasvattajaseuroina toimiville seuroille ja niiden pelaajakauppoihin keskittyvälle liiketoimintamallille suuria haasteita.

IAS 36 ja 38 asetusten soveltamiseen tulisi lajijärjestöjen sekä lainsäätäjien kehittää jonkinlainen yhteinen linja. Kuten aiemmin on todettu, etenkin IAS 36 asetuksen mukaisten arvonalentamistestien käyttö on hyvin epäsäännöllistä, mikä johtaa virheellisiin valuaatioihin seurojen taseissa. Kuten tässä tutkielmassa on osoitettu, tämä voi johtaa pelaajan markkina-arvon nopeasti tippuessa tilanteeseen, jossa pelaaja on ikään kuin jumissa seurassa, koska hänen myymisensä johtaisi tappioiden realisoimiseen. Myös Martin ja muut (2019) nostavat esille mahdollisuuden jonkinlaisesta data-analyysiin perustuvasta mallista, joka tarkemmin arvottaisi pelaajat seurojen taseissa. Tätä voisi valvoa esimerkiksi ylikansallisen lajijärjestön (FIFA, UEFA) toimesta, jolloin pelaajien tasearvot vastaisivat paremmin markkinoiden hintoja ja näin markkinat toimisivat sujuvammin. Lisäksi muutos korjaisi nykyiset puutteet, joissa seuroilla, joilla on useita korkeilla siirtomaksuilla hankittuja pelaajia, saattaa olla reilusti ylimääräistä velkaa. Vastaavasti seurat, joiden kokoonpano kostuu pitkälti orgaanisesti kasvateista pelaajista (ts. joiden tasearvo on lähellä nollaa), saavat ottaa velkaa vähemmän, kuin niiden kasvun kannalta olisi tarpeen (Martin ja muut, 2019).

Kaiken kaikkiaan tämä tutkielma havainnollistaa taloustieteellisestä näkökulmasta, miten hyvää tarkoittavalla sääntelyllä, voi olla myös negatiivisia seurauksia. Tutkimuksen tulokset alleviivaavat sääntelyä koskevien osapuolten lähtötason huomioisen sääntelyn valmistelua koskevassa päätöksenteossa, sekä sääntelyä valvovien tahojen nopeaa reagointikykyä negatiivisten vaikutusten ilmetessä. Jalkapallon tapauksessa tutkielmassa esitellyistä Financial Fair Play-sääntelyn negatiivisista vaikutuksista on käyty kiivasta keskustelua niin mediassa kuin fanien keskuudessa liki vuosikymmenen ajan. Siitä huolimatta tämän tutkielman aihealue on edelleen ajankohtainen.

LÄHTEET:

Adler, M. (1985). Stardom and Talent. *The American Economic Review*, 75(1), 208–212. <http://www.jstor.org/stable/1812714>

Bryson, A., Rossi, G. and Simmons, R. (2014), The Migrant Wage Premium in Professional Football. *Kyklos*, 67: 12-28. <https://doi.org/10.1111/kykl.12041>

Carmichael, F. and Thomas, D. (1993). Bargaining in the transfer market: theory and evidence. *Applied Economics*, 25(12), 1467–1476. <https://doi.org/10.1080/00036849300000150>

Carmichael, F., Mchale, I.G. and Thomas, D. (2011). Maintaining Market Position: Team Performance, Revenue and Wage Expenditure in the English Premier League. *Bulletin of Economic Research*. 63. 464 - 497. [10.1111/j.1467-8586.2009.00340.x](https://doi.org/10.1111/j.1467-8586.2009.00340.x).

CDES - The Center for Law and Economics of Sport. (2013). *The Economic and Legal Aspects of Transfers of Players*

Dima, T. (2015). The Business Model of European Football Club Competitions. *Procedia. Economics and finance*, 23, 1245-1252.

Franck, E. and Nuesch, S. (2012), Talent and/or popularity: What does it take to be a superstar?. *Economic Inquiry*, 50: 202-216. <https://doi.org/10.1111/j.1465-7295.2010.00360.x>

Gallagher, R. and Quinn, B. (2019). Regulatory own goals: the unintended consequences of economic regulation in professional football. *European Sport Management Quarterly*, 20, 151 - 170.

Garland, H. and Newport, S. (1991). Effects of Absolute and Relative Sunk Costs on the Decision to Persist with a Course of Action. *Organizational Behavior and Human Decision Processes*, 55-69. [https://doi.org/10.1016/0749-5978\(91\)90005-E](https://doi.org/10.1016/0749-5978(91)90005-E)

Geey, D., (2016) "The UEFA Financial Fair Play Rules: a difficult balancing act", *Entertainment and Sports Law Journal* 9(1), 5. doi: <https://doi.org/10.16997/eslj.30>

Gregory-Smith, I., 2019. "Wages and labor productivity. Evidence from injuries in the National Football League," Working Papers 2019018, The University of Sheffield, Department of Economics.

Hackinger, J., 2019. "Ignoring millions of Euros: Transfer fees and sunk costs in professional football," *Journal of Economic Psychology*, Elsevier, vol. 75(PB).

Kahn, L., M. (2000): "The Sports Business as a Labor Market Laboratory" *Journal of Economic Perspectives*, Vol. 14, no. 3, Summer 2000, pp 75-94

Lawrence, I. (2013). The Legal Context of a Player Transfer in Professional Football: A Case Study of David Beckham. *Entertainment and Sports Law Journal*, 11(6). <https://doi.org/10.16997/eslj.16>

López, A. and Ratkai, M. (2024). European football clubs and their finances. A systematic literature review. *Revista de Contabilidad*. 27. 75-91. 10.6018/rcsar.496271.

Madden, P. and Robinson, T. (2012). Supporter influence on club governance in a sports league; a 'utility maximization' model *Scottish Journal of Political Economy* 59: 339—360.

Martín, G.R., López, Á.R. and Santín, D. (2019). Valuation of football players in financial statements: the power of the crowd versus transfer fees.

McHale, I., G. and Holmes, B. (2023). "Estimating transfer fees of professional footballers using advanced performance metrics and machine learning," *European Journal of Operational Research*, Elsevier, vol. 306(1), pages 389-399.

Nash, J. (1950): “The bargaining problem”. *Econometrica*, Vol. 18, pp. 155-62

Poli R, Besson R. and Ravenel L. (2022). Econometric Approach to Assessing the Transfer Fees and Values of Professional Football Players. *Economies*. 10(1):4. <https://doi.org/10.3390/economies10010004>

Prinz, A, Thiem, S. (2021). Value-maximizing football clubs. *Scottish Journal of Political Economy*. 68: 605–622. <https://doi.org/10.1111/sjpe.12282>

Rosen, S. (1981): “The Economics of Superstars”. *The American Economic Review*, Vol. 71, No. 5, pp. 845-858

Rottenberg, S. (1956): “The baseball players’ labor market”. *Journal of Political Economy*, Vol. 64, no. 3, 242-58

Scarfe, R., Singleton, C. and Telemo, P. (2021), Extreme Wages, Performance, and Superstars in a Market for Footballers. *Ind Relat*, 60: 84-118. <https://doi.org/10.1111/irel.12270>

Simmons, R. (2022). Professional Labor Markets in the *Journal of Sports Economics*. *Journal of Sports Economics*, 23(6), 728-748. <https://doi.org/10.1177/15270025211051062>

Solow, J. L. and Krautmann, A. C. (2011). A Nash Bargaining Model of the Salaries of Elite Free Agents. *Journal of Sports Economics*, 12*(3), 309-316. DOI: 10.1177/1527002511404781

Sloane, P. (1971), “The economics of professional football: the football club as a utility maximizer”, *Scottish Journal of Political Economy*, Vol. 18 No. 2, pp. 121-146

Statista, (2024a). Broadcast revenue earned by clubs in the Premier League in 2021/22, by club. Statista Research Department. Noudettu osoitteesta: <https://www.statista.com/statistics/240912/broadcasting-payments-to-clubs-in-the-english-premier-league/>

Statista, (2024b). Broadcast revenue earned by clubs in La Liga in 2022/23, by club. Noudettu osoitteesta: <https://www.statista.com/statistics/782317/la-liga-tv-rights-revenue-received-by-football-teams-in-spain/>

Tait, V. and Miller, H. L., Jr (2019). Loss Aversion as a Potential Factor in the Sunk-Cost Fallacy. *International journal of psychological research*, 12(2), 8–16. <https://doi.org/10.21500/20112084.3951>

Terrien, M., Scelles, N., Morrow, S., Maltese, L. and Durand, C. (2017). The win/profit maximization debate: Strategic adaptation as the answer?. *Sport, Business and Management: An International Journal*. 7. 10.1108/SBM-10-2016-0064.

Özaydin, S. (2022). Investigation of Sunk Cost Fallacy in European Football – Empirical Evidence from English Premier League and German Bundesliga. *Pamukkale Journal of Sport Sciences*, 13(1), 22-35. <https://doi.org/10.54141/psbd.1067276>

LIITE 1: Selostus tekoölyn käytöstä pro gradu -tutkielmassa

Pro gradu -tutkielma prosessin aikana hyödynsin ensisijaisesti OpenAI:n kehittämää Chat GPT 4-tekoälysovellusta. Chat GPT 4 perustuu laajoihin kielimallien opetusaineistoihin, mutta sen tuottamat vastaukset voivat heijastaa kehittäjäyrityksen arvoja ja valintoja aineiston valinnassa ja mallin koulutuksessa. Tällä saattaa olla vaikutusta siihen, miksi sovellus tekee tiettyjä päätöksiä ja millaisia vastauksia se tuottaa. Tämä huomioitiin prosessin aikana, eikä mitään mallin antamaa tietoa käytetty tutkielmassa ilman tiedon oikeellisuuden varmistamista.

Tutkielman eri osissa käytin Chat GPT 4 -sovellusta esimerkiksi tutkielman rakennetta hahmotellessani sekä tutkielman alustavan tiivistelmän ja johdannon laatimisessa. Myös tämän selosteen rakenne on suunniteltu syöttämällä yliopiston ohjeet selosteelle Chat GPT 4-sovellukseen. Toisen luvun teoriaosiossa tekoäly tarjosi hyödyllistä apua aikaisempien tutkimustulosten tiiviissä muotoilussa sekä termien käännoksissä. Luvuissa 3 ja 4 sovelluksen käyttö oli vähäistä, koska omien kokemusteni perusteella sen kyky käsitellä matemaattisia kaavoja on varsin ailahtelevaa.

Varmistaakseni Chat GPT 4 tuottaman tiedon oikeellisuuden, vertasin sen esittämiä väitteitä sovellukseen syöttämäni lähdekirjallisuuteen, jotka olin alustavasti valinnut osaksi tutkielmaa suunnitteluprosessin aikana. Lisäksi vertasin näistä lähteistä saatua tietoa tarvittaessa muihin aihetta koskeviin tutkimuksiin. Tällä tavoin varmistuin siitä, että tekoälysovelluksen tuottamat tiedot olivat käyttämäni lähdekirjallisuuden valossa paikkansapitäviä ja perusteltuja.

